

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА
щодо організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої та
вищої освіти України в умовах воєнного стану
(за результатами щоквартального онлайн-анкетування, IV квартал 2023 року)

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Основним завданням Державної служби якості освіти України (далі – Служба) як центрального органу виконавчої влади, відповідно до Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, є реалізація державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.

До повноважень Служби, серед іншого, віднесено проведення моніторингу якості освітньої діяльності та якості освіти. Таким чином, від 2017 року Служба, з використанням як наявного ефективного інструментарію, так і нових підходів до проведення моніторингів, активно досліджує ці питання.

Упродовж останніх чотирьох років (2020-2023) Службою, з використанням як наявного ефективного інструментарію, так і нових підходів до проведення моніторингів, було проведено більше 30 моніторингових досліджень та вивчень з питань забезпечення якості освіти та освітньої діяльності в усіх сферах.

Основну увагу було зосереджено на вирішенні проблем, що виникли у 2020-2021 роках через довготривалий загальнонаціональний карантин, а з лютого 2022 року – внаслідок повномасштабного вторгнення росії на нашу територію.

З огляду на виникнення нових викликів для системи освіти України у воєнний період, збереження актуальності питань якісного забезпечення освітнього процесу, а також необхідність пошуку спільних шляхів для подолання наявних загроз, Службою у 2022 році розпочато та протягом усього 2023 року продовжувалось вивчення питання адаптації освітнього процесу до запитів та потреб в умовах війни.

Так, протягом 2022-2023 років було організовано та проведено **11 моніторингових досліджень у сферах фахової передвищої та вищої освіти** шляхом здійснення онлайн-опитувань та кабінетних досліджень із залученням більш як **60 тисяч респондентів із понад 250 закладів освіти**. Вивчались базові аспекти організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах воєнного стану – якість, безпека та ресурси.

Інформаційно-аналітичні матеріали за результатами всіх проведених досліджень оприлюднені на офіційному сайті Служби (<https://sqe.gov.ua/>) у рубриках [«Новини»](#) та [«Моніторингові дослідження»](#) й надіслані для інформування Міністерству освіти і науки України, а також іншим заінтересованим сторонам, що провадять діяльність, спрямовану на підтримку української освіти у воєнний період, зокрема такі:

[вивчення організації та проведення у 2022 році вступної кампанії закладами освіти та їхніми відокремленими структурними підрозділами у сферах фахової передвищої та вищої освіти;](#)

[онлайн-анкетування керівників закладів фахової передвищої освіти з питань організації навчання у 2021/2022 навчальному році в умовах воєнного стану;](#)

[анонімне онлайн-опитування здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти всіх типів та форм власності щодо тенденцій організації дистанційного навчання у закладах вищої освіти у 2021/2022 навчальному році в умовах воєнного стану;](#)

[анонімне онлайн-опитування педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів фахової передвищої, вищої освіти всіх типів та форм власності щодо готовності учасників освітнього процесу до можливих форматів організації роботи в 2022/2023 навчальному році;](#)

[анонімне онлайн-опитування щодо стану задоволеності педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів фахової передвищої, вищої освіти організацією освітнього процесу на початку 2022/2023 навчального року;](#)

[опитування керівників, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти закладів вищої освіти міста Києва \(у тому числі переміщених\) щодо організації освітнього процесу у 2022/2023 навчальному році в умовах продовження воєнного стану \(виклики та шляхи їх подолання\);](#)

[вивчення \(моніторинг\) якості освіти у закладах фахової передвищої освіти](#) – започатковано у травні 2023 року (розраховано на три роки) спільно з Державною установою «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти».

Аналіз масиву інформації, яку Служба отримує за результатами періодичних онлайн-опитувань, дозволяє не лише з'ясувати поточну ситуацію та прослідкувати тенденції, а й зрозуміти сильні та слабкі сторони освітнього процесу в нинішніх умовах, виявити можливості та загрози, а також виробити рекомендації для застосування окремих позитивних практик та вдалих рішень в освітньому процесі в умовах продовження воєнного стану та в мирний час.

Також завдяки цій практиці актуалізовано та постійно підтримуються канали комунікації між Службою та закладами освіти для обміну досвідом і практичними інструментами з метою підвищення якості та рівня доступності освіти, об'єднання зусиль для подолання викликів.

Відповідно до Плану роботи Державної служби якості освіти України на 2023 рік забезпечено проведення **моніторингу з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану** шляхом щоквартальних онлайн-опитувань здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти України.

У березні 2023 року проведено [перше](#), а у червні – [друге кварталне онлайн-анкетування](#) зі згаданих питань. Наприкінці вересня 2023 року проведено третє кварталне онлайн-анкетування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти з питань організації освітнього процесу та якості навчання в умовах воєнного стану, результати якого [презентовано](#) у листопаді.

З 15 до 26 грудня 2023 року проведено заключне **четверте кварталне онлайн-анкетування** здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників

закладів фахової передвищої та вищої освіти країни, результатом якого присвячено цю інформаційно-аналітичну довідку.

Участь у четвертому квартальному опитуванні взяли **10 834 респондента**, із них 3 033 педагогічних та науково-педагогічних працівники та 7 801 здобувач фахової передвищої та вищої освіти.

Загалом участь у чотирьох квартальних онлайн-опитуваннях взяли **близько 50 000 респондентів із закладів фахової передвищої та вищої освіти усіх регіонів**, типів та форм власності, із них понад 12 тисяч педагогічних та науково-педагогічних працівників та більше 37 тисяч здобувачів фахової передвищої та вищої освіти.

Методика дослідження. Для реалізації дослідження традиційно обрано кількісний метод – онлайн-анкетування. Анкети були представлені для двох груп респондентів (студентів та викладачів) та містили запитання, що стосуються різних аспектів освітнього процесу та якості освітніх послуг. Запитання сформульовані таким чином, щоб зібрати максимально об'єктивну інформацію про думки та погляди учасників освітнього процесу.

Особливості структури опитувальників:

основний блок питань в межах щоквартального дослідження (дослідження базових показників – якості, безпеки та ресурсів);

додатковий блок питань, актуальних в період проведення анкетування (блекаут та його вплив на якість організації освітнього процесу; зміни формату й темпів навчання, спричинені масованими обстрілами; питання завершення навчального року; формат початку нового навчального року; осмислення освітніх втрат; питання організації, доступності та якості проведення вступної кампанії; компенсаторні заходи для подолання освітніх втрат; дотримання принципів безбар'єрності у закладах освіти).

Відбір респондентів. Формування вибірки для опитувань, проведених у першому півріччі (у I та II кварталах 2023 року), відбувалось за квотним принципом (були надані рекомендації щодо кількості респондентів від кожного закладу), а у другому півріччі (III та IV квартали) – за випадковим (не обмежувалось конкретною кількістю закладів освіти та респондентів).

Взяти участь у дослідженнях другого півріччя було запропоновано усім закладам вищої (разом із їхніми відокремленими структурними підрозділами – фаховими коледжами) та самостійним закладам фахової передвищої освіти, незалежно від типу та форми власності. При нормуванні відповідей було враховано регіональний розподіл закладів освіти (у тому числі переміщених), їхню спеціалізацію, а також обсяги контингенту (відповідні коефіцієнти).

І важливо, що застосування різних підходів до формування вибірки (квотного та випадкового) не вплинуло на загальні результати та визначення тенденцій і, таким чином, ми отримали підтвердження репрезентативності вибірки в обох варіантах.

Макрорегіони, визначені в межах дослідження:

Захід: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області;

Північ: м. Київ та Київська область, Житомирська, Сумська, Чернігівська області;

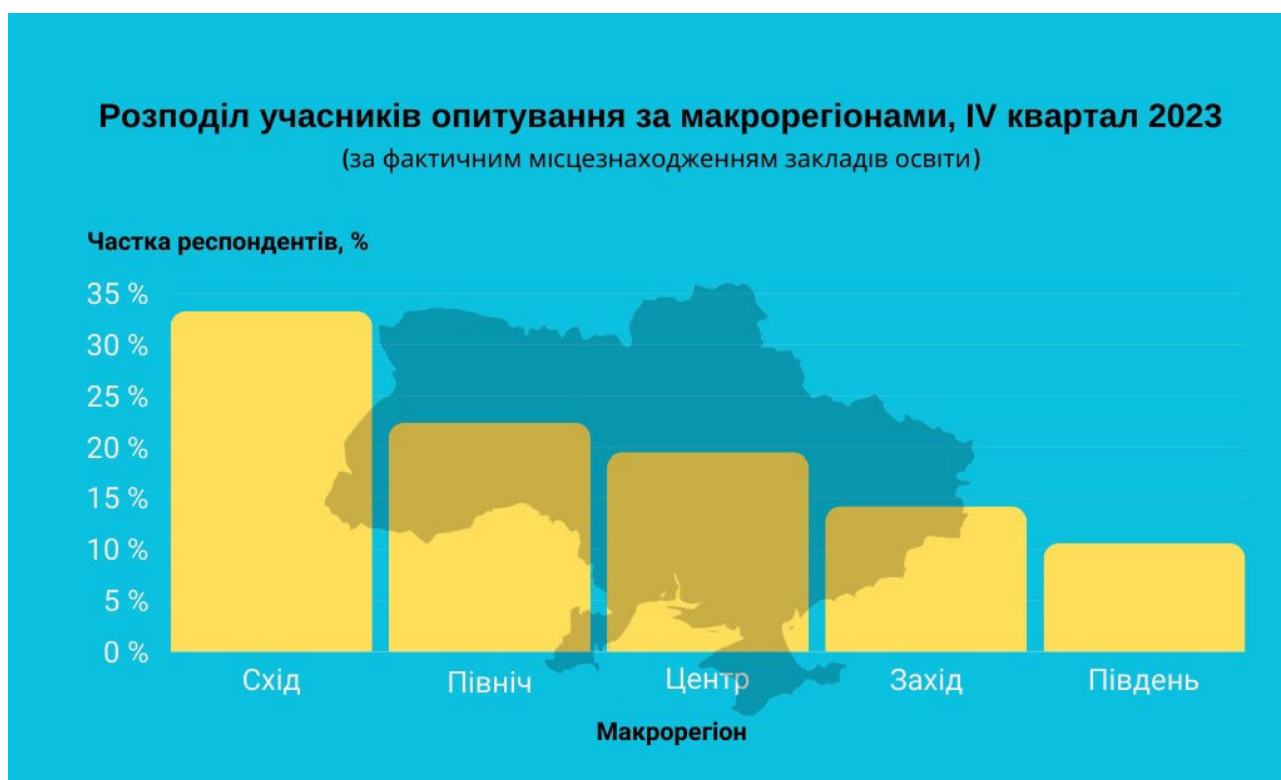
Центр: Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області;

Південь: Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;

Схід: Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Харківська області.

Заклади освіти, фактичним місцезнаходженням яких є Донецька, Луганська, Херсонська області та АР Крим, участі в моніторингу не брали.

Розподіл учасників опитування (частка респондентів, %) за регіоном фактичного місцезнаходження закладів фахової передвищої та вищої освіти, у яких вони навчаються та викладають:

Розподіл учасників опитування за профілем навчання/ викладання:

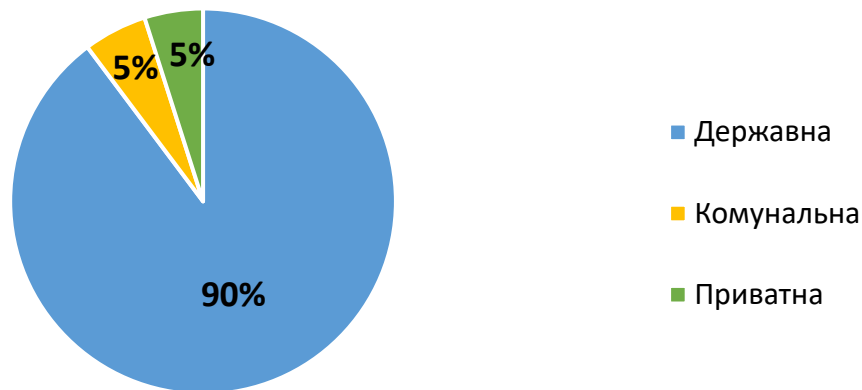
Галузь (профіль), за якою навчаються/ викладають	Студенти	Викладачі	Загалом
1	2	3	4
01 Освіта/Педагогіка	17,4%	16,1%	16,8%
02 Культура і мистецтво	11,1%	7,4%	9,2%
03 Гуманітарні науки	5,4%	11,2%	8,3%
05 Соціальні та поведінкові науки	0,0%	0,0%	0,0%
06 Журналістика	5,9%	4,6%	5,3%
07 Управління та адміністрування	0,5%	0,8%	0,7%

1	2	3	4
08 Право	5,6%	7,2%	6,4%
09 Біологія	19,3%	5,7%	12,5%
10 Природничі науки	1,1%	1,4%	1,2%
11 Математика та статистика	2,1%	4,4%	3,2%
12 Інформаційні технології	0,7%	1,3%	1,0%
13 Механічна інженерія	4,6%	3,9%	4,2%
14 Електрична інженерія	2,0%	2,4%	2,2%
16 Хімічна інженерія та біоінженерія	1,6%	2,0%	1,8%
17 Електроніка, автоматизація та електронні комунікації	0,2%	0,6%	0,4%
18 Виробництво та технології	1,2%	1,4%	1,3%
19 Архітектура та будівництво	1,0%	1,1%	1,0%
20 Аграрні науки та продовольство	2,4%	1,7%	2,1%
21 Ветеринарія	2,1%	2,8%	2,4%
22 Охорона здоров'я	1,2%	1,2%	1,2%
23 Соціальна робота	5,5%	16,4%	10,9%
24 Сфера обслуговування	1,2%	0,8%	1,0%
25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону	1,4%	0,6%	1,0%
26 Цивільна безпека	0,2%	0,2%	0,2%
27 Транспорт	0,7%	0,6%	0,7%
28 Публічне управління та адміністрування	0,7%	1,0%	0,9%
29 Міжнародні відносини	1,8%	1,1%	1,5%
Загальний підсумок	100,0%	100,0%	100,0%

Розподіл респондентів за типами фахової передвищої та вищої освіти, у яких вони навчаються та викладають:

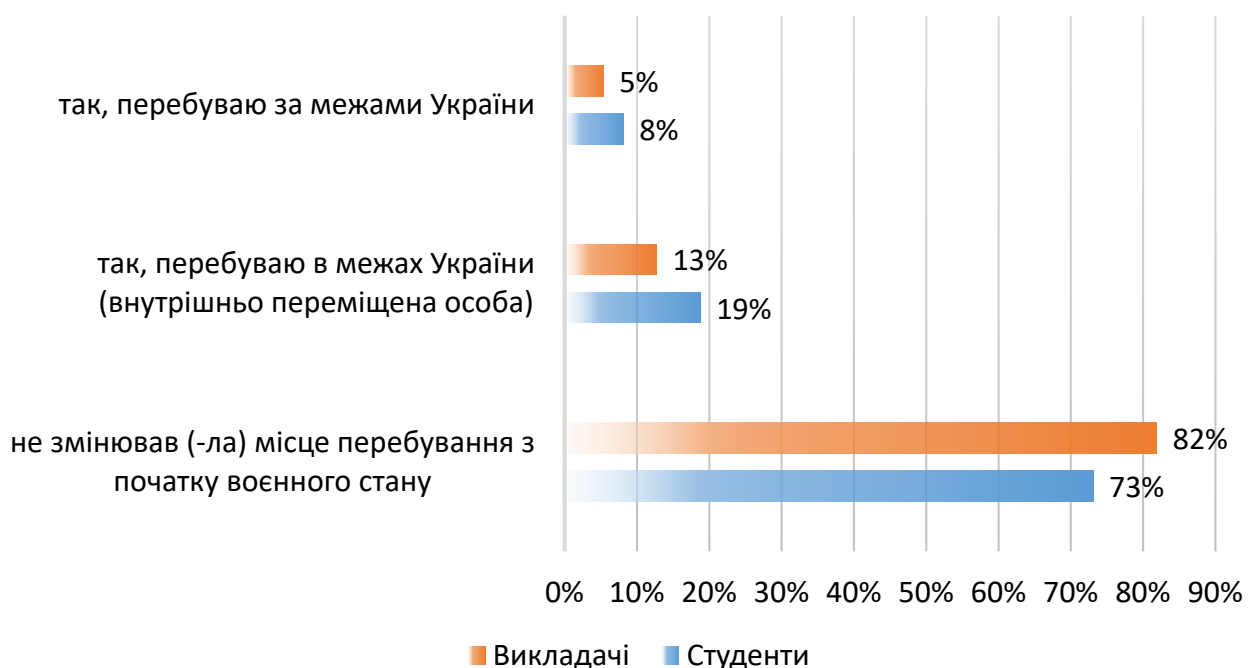

Розподіл респондентів за формою власності фахової передвищої та вищої освіти, у яких вони навчаються та викладають:

Щодо питання місця перебування самих учасників четвертого квартального опитування, зазначимо, що більшість з них не змінювали його від початку війни: 73 % здобувачів освіти та 82 % викладачів. Кожен восьмий (13 %) педагогічний, науково-педагогічний працівник та кожен п'ятий (19 %) здобувач освіти зазначили, що мають статус внутрішньо переміщеної особи. За кордоном перебувають 8 % учасників анкетування з числа здобувачів освіти та 5 % педагогічних, науково-педагогічних працівників. В контексті цього питання важливо відзначити, що рівень залученості респондентів за показником місця їхнього перебування залишався стабільним протягом року.

ЧИ ЗМІНИЛИ ВИ СВОЄ МІСЦЕ ПЕРЕБУВАННЯ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ?

ФОРМАТ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (I півріччя 2023/2024 навчального року, IV квартал)

Під час моніторингових досліджень з питань якості організації освітнього процесу в умовах війни, що проводились Службою упродовж 2022-2023 років, окрему увагу було приділено питанню вибору закладами фахової передвищої та вищої освіти формату освітнього процесу.

Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про фахову передвищу освіту» визначено принципи автономії та самоврядування для закладів фахової передвищої та вищої освіти, що полягають в їх самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом.

Заклади освіти в умовах воєнного стану самостійно вирішували питання доцільності застосування тієї чи іншої форми навчання, зважаючи на рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо пріоритетності провадження освітнього процесу у максимально наближеному до традиційного формату, а також враховуючи обмеження воєнного часу та необхідність безумовного забезпечення захисту учасників освітнього процесу.

Службою, за результатами опитувань, проведених за декілька місяців після початку повномасштабного вторгнення – наприкінці 2021/2022 навчального року, а також на початку 2022/2023 навчального року, з'ясовано:

у березні 2022 року закладами освіти було максимально відновлено освітній процес – переважно в дистанційній формі (82 %). В окремих регіонах, враховуючи особливості перебігу воєнного стану, було застосовано змішаний формат (18 %). Це дозволило забезпечити завершення навчального року фактично без втрат, зважаючи на попередній позитивний досвід застосування дистанційного формату під час загальнонаціонального карантину;

у вересні 2022 року – на початку 2022/2023 навчального року – більше третини закладів фахової передвищої та вищої освіти країни (38,5 %) забезпечували освітній процес онлайн, 42,2 % – у змішаному форматі, а кожен п'ятий заклад освіти (19,3 %) – в аудиторіях (очно).

Під час проведення у 2023 році чотирьох квартальних опитувань в рамках моніторингу з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану отримано такі результати:

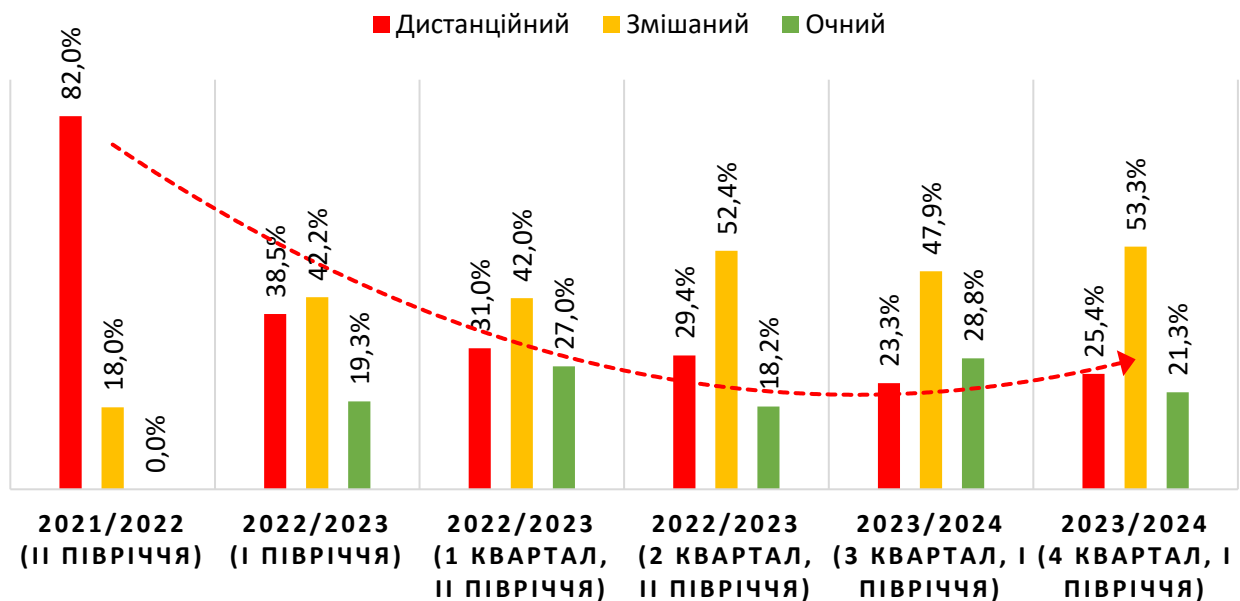
Формат організації освітнього процесу	1 квартал (II півріччя 2022/2023 н. р.)	2 квартал (II півріччя 2022/2023 н. р.)	3 квартал (I півріччя 2023/2024 н. р.)	4 квартал (I півріччя 2023/2024 н. р.)
Дистанційний	31,0 %	29,4 %	23,3%	25,4%
Змішаний	42,0 %	52,4 %	47,9%	53,3%
Очний	27,0 %	18,2 %	28,8%	21,3%

Отже, за результатами проведення щоквартального моніторингу встановлено, що протягом 2023 року, з огляду на об'єктивні обставини, закладами освіти приймалися рішення щодо зміни поточного формату навчання, зокрема збільшувалась частка застосування змішаного формату роботи, на противагу дистанційному та очному.

Загалом, у першому півріччі 2023/2024 навчального року (вересень, грудень 2023 року), як і у другому півріччі попереднього 2022/2023 навчального року (березень, червень 2023 року), більшість закладів працювали у змішаному (очно-дистанційному) форматі.

Разом із тим, зауважимо, що протягом усього періоду від початку відновлення закладами освіти освітнього процесу в умовах воєнного стану (весна 2022 – зима 2023) спостерігається **значний спад застосування дистанційного формату роботи** в усіх закладах вищої та фахової передвищої освіти країни:

**ЗАСТОСУВАННЯ ФОРМАТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
(ЗА ПЕРІОДАМИ 2021/2022, 2022/2023 ТА 2023/2024 НАВЧАЛЬНИХ РОКІВ)**

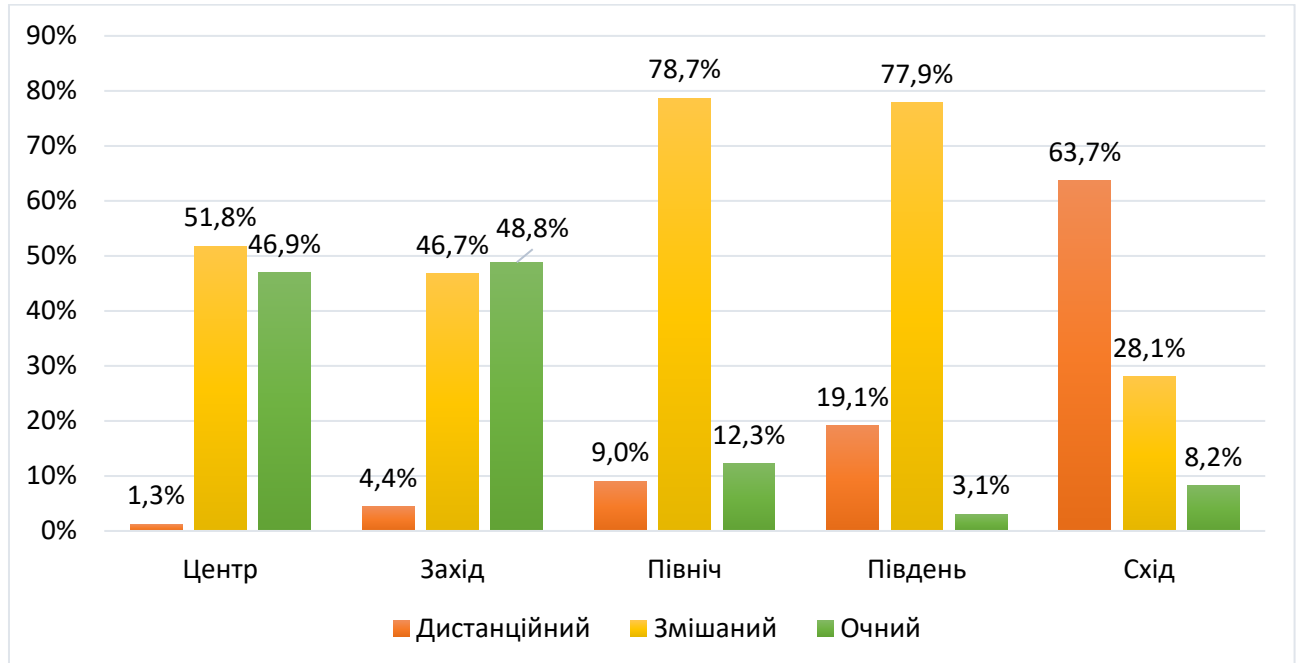

Результати аналізу відповідей респондентів на згадане питання за **регіональним показником** підтверджують попередні висновки про те, що серед можливих форматів організації освітнього процесу в умовах воєнного стану заклади освіти традиційно надають перевагу саме змішаному, який є максимально наближеним до традиційного та дозволяє ефективно досягати бажаних результатів.

Більшою мірою застосовують цей режим заклади освіти, які здійснюють свою діяльність на відносно безпечних територіях, або ж ті, що були вимушено переміщені у зв'язку проведенням бойових дій або тимчасовою окупацією територій.

У тих закладах, які продовжують працювати на потенційно небезпечних територіях, навчання відбувається переважно дистанційно, що дозволяє у складних умовах організувати роботу учасників освітнього процесу безпечно, за власним графіком та у власному темпі.

Отримані результати вкотре дають підстави стверджувати, що безпекова ситуація у регіоні має безпосередній вплив на вибір закладами формату роботи, зокрема й у 2023/2024 навчальному році:

Щодо питання вибору закладами формату роботи, залежно від місцезнаходження, ми звернути увагу на динаміку цього процесу (**вибору/зміни закладами освіти форматів роботи**) протягом усього періоду дії на території України воєнного стану:

відновити освітній процес із застосуванням змішаного формату у **II півріччі 2021/2022 навчального року** (за місяць після початку повномасштабного вторгнення) зміг майже кожен п'ятий (18 %) заклад освіти країни, і переважну більшість із них становили заклади західного регіону;

така ж ситуація спостерігалась і **на початку 2022/2023 навчального року (вересень 2022 року)**, коли безпекова ситуація дозволила лише закладам західних областей України успішно організувати роботу в змішаній (очно-дистанційній) (70 %) та меншою мірою в очній (30 %) формах;

у першому кварталі 2023 року – **на початку II півріччя 2022/2023 навчального року** – до них доєдналися заклади центрального (64 % у змішаній та 36 % в очній формах), північного (41 % і 20 %, відповідно) та частково південного регіонів (11 % у змішаній та 16 % в очній формах);

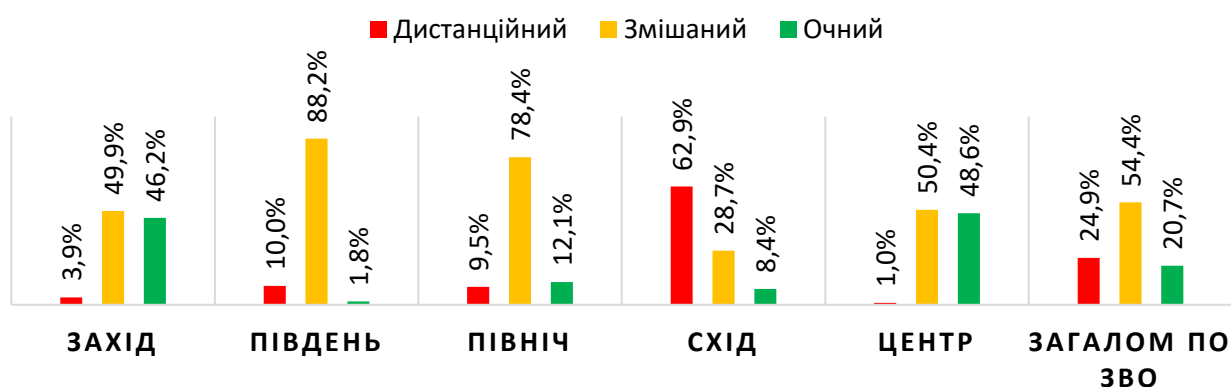
наприкінці 2022/2023 навчального року (у червні 2023 року) збільшилась частка застосування очного формату у центральному макрорегіоні (50 %), змішаного – в усіх інших. Також у цей період знизилась частка застосування очного формату на півночі (5 %) та заході (29 %), а на півдні та сході, згідно із відповідями респондентів, його не застосовували взагалі;

на початку 2023/2024 навчального року (вересень 2023 року) більшість закладів освіти східного (71,3 %) та південного (53,6 %) регіонів, що знаходяться під щоденною загрозою обстрілів, продовжували провадити освітній процес переважно у дистанційному форматі. Майже удвічі, порівняно з показниками попереднього періоду, зросла частка застосування очного формату закладами західних областей (з 29 % наприкінці 2022/2023 н. р. до 56 % на початку нового 2023/2024 н. р.) та на третину – у центральному регіоні (з 50 % до 68,1 %). А кожен п'ятий (19 %) заклад, розташований на півночі країни, розпочав новий навчальний рік очно;

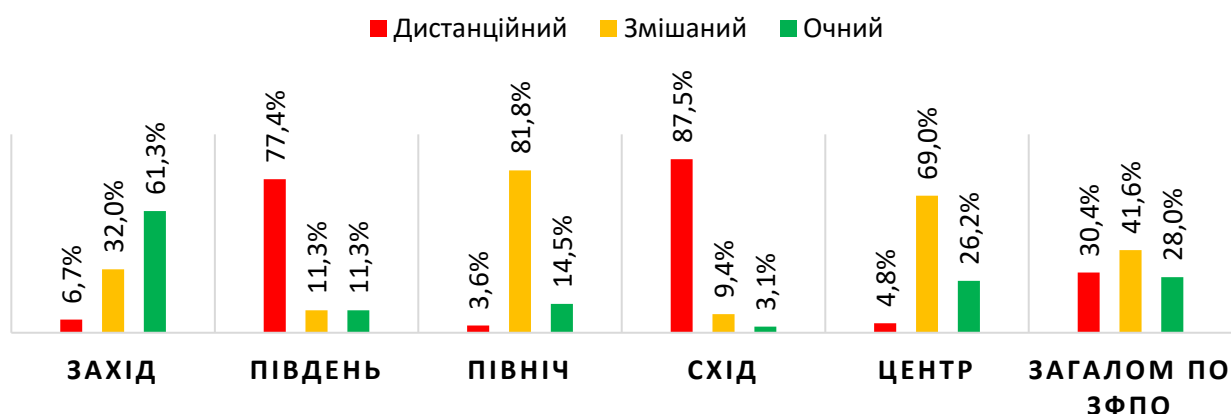
наприкінці першого півріччя 2023/2024 навчального року (грудень 2023 року), з огляду на результати проведеного опитування, частка застосування закладами освіти південного регіону дистанційного формату скоротилась майже утричі (з 54 % до 19 %) та, відповідно, зросла частка застосування змішаного формату; заклади фахової передвищої та вищої освіти західних та центральних областей майже не працювали в дистанційному режимі (1,3-4,4 %), а застосовували змішаний та очний формати.

Регіональний розподіл застосування форматів організації освітнього процесу за типами закладів наводимо у двох наступних діаграмах:

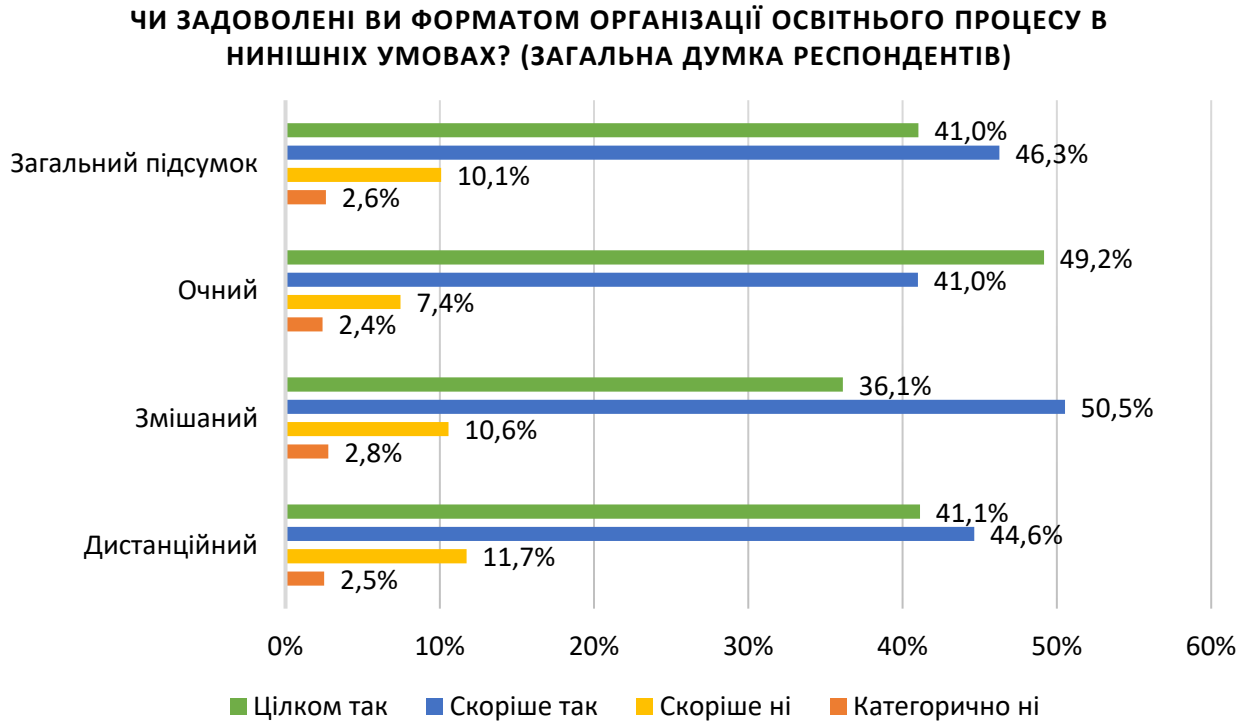
ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМАТ РОБОТИ В 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (IV КВАРТАЛ 2023 РОКУ, МАКРОРЕГІОНИ)

ЗАКЛАДИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ФОРМАТ РОБОТИ В 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ (IV КВАРТАЛ 2023 РОКУ, МАКРОРЕГІОНИ)

На запитання про те, **чи задоволені учасники опитування форматом організації освітнього процесу в нинішніх умовах**, абсолютна більшість з них (87,3 %) відповіли позитивно, незалежно від обраного закладом формату роботи:

Зазначимо, що високий рівень задоволеності респондентів форматом організації освітнього процесу зберігається протягом декількох років поспіль, а **упродовж 2023 року показники фактично не змінювались** (зафіксовано мінімальні коливання в межах 1-2 %).

Загалом під час проведення протягом року усіх етапів моніторингу встановлено, що більшість респондентів задоволені або скоріше задоволені кожним з обраних їхнім закладом форматів організації освітнього процесу. Разом із тим, змішаний (очно-дистанційний) формат, хоч і отримав високий відсоток позитивних відповідей, все ж виявився недостатньо зручним для учасників освітнього процесу, про що свідчить їхня невпевненість у виборі відповіді.

Таку позицію респондентів, на нашу думку, можна пояснити наявністю деяких особливостей застосування змішаного формату роботи у кожному конкретному закладі освіти. Так, результати попередніх досліджень засвідчили, що абсолютна більшість закладів із тих, які обрали змішаний процес, застосовують традиційну формулу очно-дистанційного навчання: заняття з дисциплін циклу професійної підготовки (фахові) проводяться в аудиторіях закладу, дисципліни циклу загальної (теоретичної) підготовки – в онлайн форматі із застосуванням синхронного та асинхронного режимів.

Разом із тим, респонденти вказали також на інші підходи до організації навчання у змішаному форматі:

комбінований календарний підхід – навчання, при якому для усіх здобувачів формати (офлайн та онлайн) почергово змінюються з певною періодичністю (декілька тижнів або місяців);

за роками навчання – навчання в офлайн форматі для молодших курсів, онлайн – для старших;

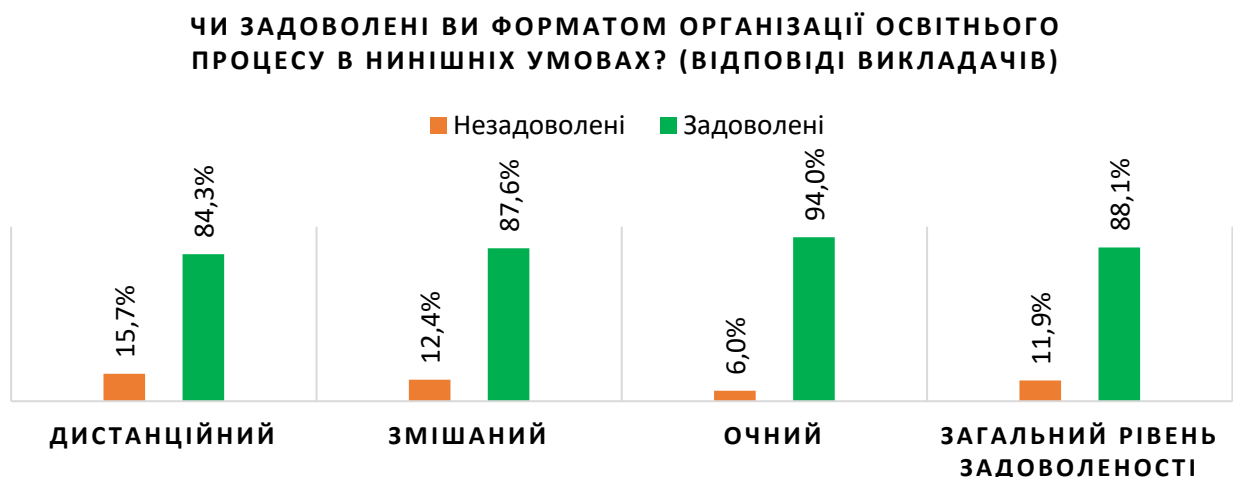
за спеціальностями – навчання офлайн для здобувачів освіти певних спеціальностей, для інших – онлайн;

індивідуальний підхід – забезпечення процесу навчання/викладання у зручному для учасників освітнього процесу форматі (проведення опитування здобувачів вищої освіти для визначення їхніх потреб; створення умов для онлайн роботи викладачів, які не можуть перебувати за місцем знаходження закладу).

Різноманіття підходів та якісне їх застосування в організації освітнього процесу вказують, зокрема, на високий ступінь адаптивності освітньої системи і, відповідно, на її спроможність до оперативної трансформації та успішного подолання викликів сьогодення.

Однак варто зазначити, що закладам освіти доводиться періодично стикатися зі зміною необхідних для застосування обраного режиму навчання умов (масовані ракетні атаки, повітряні тривоги, відсутність електропостачання та зв'язку тощо) та оперативно реагувати на ці зміни. Зокрема, більшість коледжів і вишів вимушені періодично переходили на дистанційне навчання, зважаючи на об'єктивні обставини. Заразом, навіть в порівняно стабільних умовах при застосуванні змішаного формату нерідко виникають проблемні ситуації, наприклад, незапланована зміна формату, часу або місця проведення занять. Виникнення таких ситуацій, безперечно, негативно впливає на загальний рівень задоволеності учасників освітнього процесу організацією роботи у закладі освіти. І більшою мірою це стосується саме здобувачів освіти, яким складніше впоратись із проблемами.

Абсолютна більшість учасників опитування (88,1 %) із числа **педагогічних та науково-педагогічних працівників** зазначили, що задоволені обраним форматом, найбільш задоволеною категорією є викладачі (94 %), заклади яких у цьому навчальному році працюють в очному форматі:

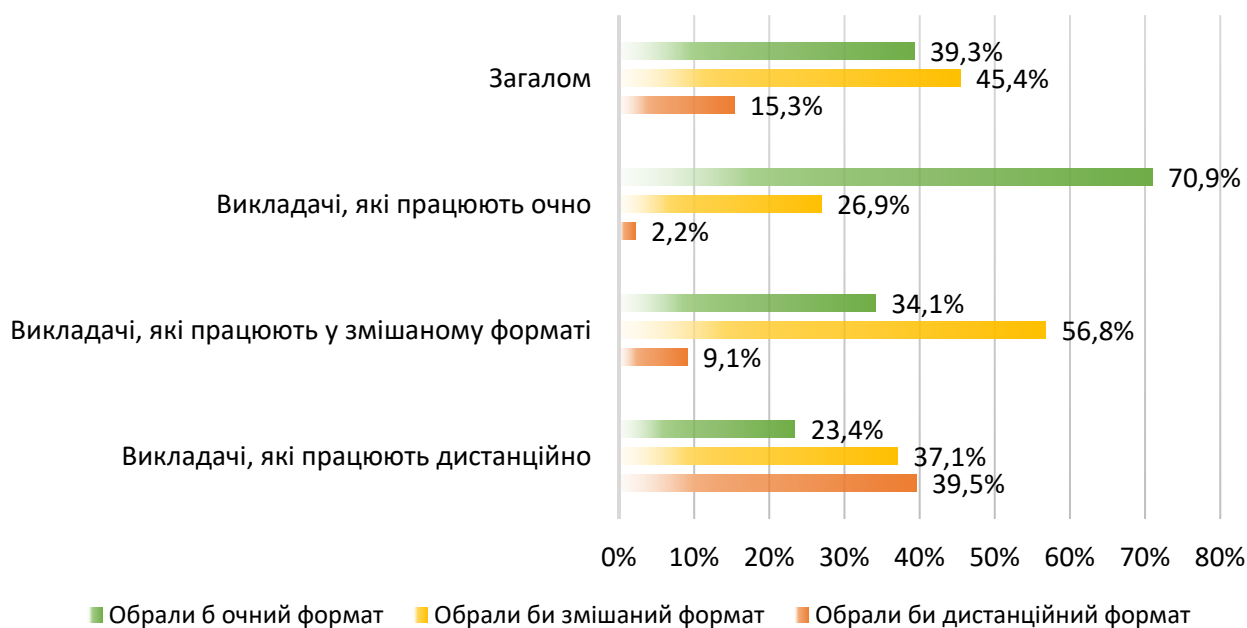

Разом із тим, більше третини викладачів (37,1 %), які нині працюють дистанційно, зауважили, що віддали би перевагу змішаному формату, а кожен четвертий з них (23,4 %) бажав би працювати очно. І ця тенденція є незмінною протягом усього періоду проведення моніторингу.

Зазначимо, що позиція викладачів щодо вибору дистанційного формату роботи дещо змінилась протягом останнього кварталу 2023 року: на початку 2023/2024 навчального року кожен п'ятий (21,8 %) з усіх опитаних педагогічних та науково-педагогічних працівників заявив, що обрав би дистанційний формат організації освітнього процесу, а вже наприкінці першого семестру (під час нинішнього опитування) таких респондентів виявилось лише 15,3 %.

Щодо річних результатів – тенденція загалом не змінилась – більшість викладачів, які нині працюють у змішаному та очному режимах, підтримують обраний закладом формат роботи:

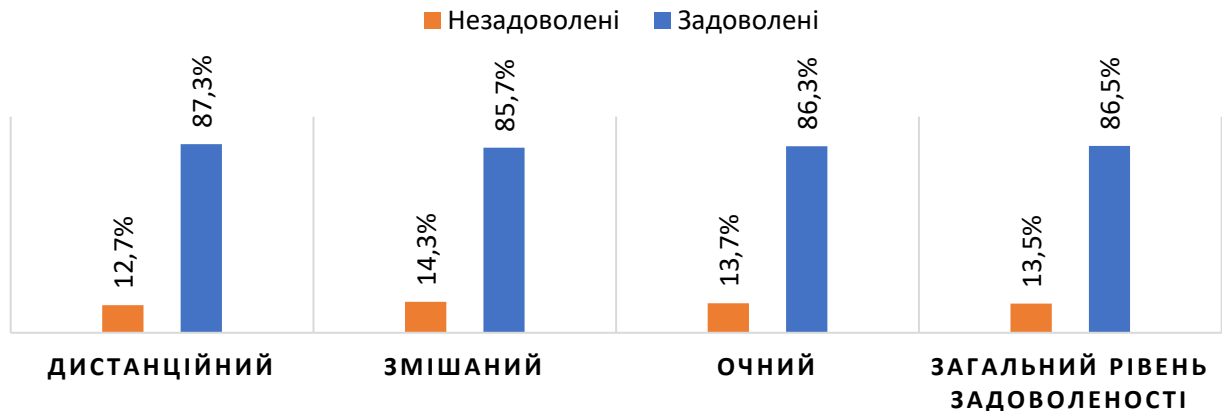
**ЯКОМУ ФОРМАТУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ВИ БИ ВІДДАЛИ ПЕРЕВАГУ?
(ВІДПОВІДІ ПЕДАГОГІЧНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ)**

Щодо думки здобувачів фахової передвищої та вищої освіти зауважимо, що студенти, які в нинішніх умовах навчаються дистанційно (87,3 %), стабільно трохи більше за інших задоволені обраним закладом форматом роботи, що вкотре підтверджує висновки за результатами попередніх досліджень про незмінне (протягом 2020-2023 років) позитивне сприйняття студентами дистанційного навчання.

Протягом кожного з етапів моніторингу 2023 року загальна частка задоволених форматом організації освітнього процесу здобувачів сягала більше 80 %, не виключенням стали й результати IV кварталу 2023 року: показник підтримки студентами обраних закладами форматів навчання не змінився і становить нині 86,5 %:

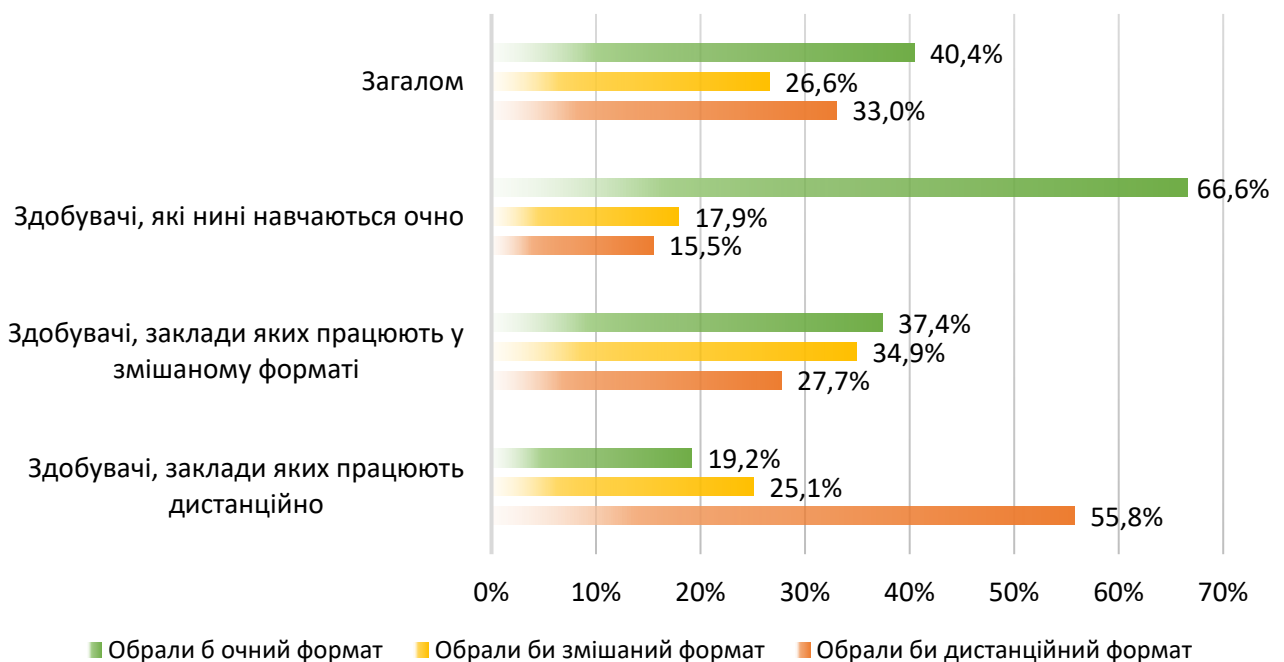
ЧИ ЗАДОВОЛЕНІ ВИ ФОРМАТОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НИНІШНІХ УМОВАХ? (ВІДПОВІДІ ЗДОБУВАЧІВ)

Наприкінці першого семестру 2023/2024 навчального року, як і в попередні періоди опитувань (I, II, III квартали 2023 року), третина (33 %) респондентів із числа здобувачів фахової передвищої та вищої освіти за можливості віддали б перевагу саме дистанційному навчанню. Кожен четвертий (26,6 %) з опитаних студентів обрав би змішаний формат, і дещо менше половини (40,4 %) – очному.

Цікаво, що більше половини здобувачів, заклади яких нині працюють, як дистанційно (55,8 %), так і очно (66,6 %), цілком підтримують цей формат та не хотіли б його змінювати, навідміну від студентів закладів з очно-дистанційною формою освітнього процесу, яким досі важко визначитись (про плюси й мінуси, на думку здобувачів, провадження навчання у змішаному форматі ми говорили вище):

ЯКОМУ ФОРМАТУ НАВЧАННЯ ВИ БИ ВІДДАЛИ ПЕРЕВАГУ? (ВІДПОВІДІ СТУДЕНТІВ)

Результати цього та попередніх трьох досліджень підтвердили, що **безпека учасників освітнього процесу стала визначальним чинником при виборі закладами оптимального формату роботи.**

Також ми запитували про інші чинники, які, на думку респондентів, мають зумовлювати вибір закладами того чи іншого формату організації освітнього процесу. На підставі отриманих протягом року відповідей сформовано **рейтинг ключових факторів**, за наявності яких, на думку учасників опитування, заклад освіти може приймати рішення про **застосування дистанційного формату роботи:**

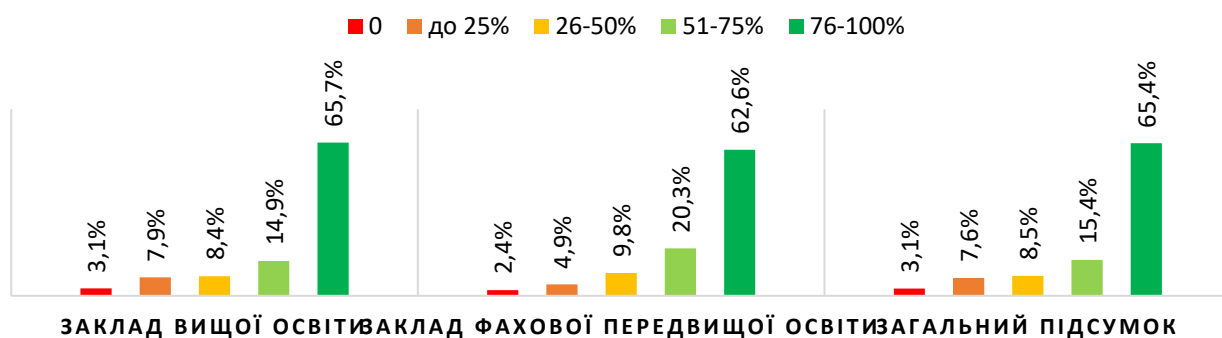
До топ-5 ключових факторів, наявність яких, на думку респондентів, може бути підставою для застосування **очного та змішаного форматів**, увійшли:

Одним із досліджуваних нами питань визначено з'ясування стану забезпечення **обсягу занять у синхронному режимі (у режимі реального часу)** як одного з ключових індикаторів якісної взаємодії учасників освітнього процесу та, відповідно, належного забезпечення освітнього процесу саме в дистанційному форматі.

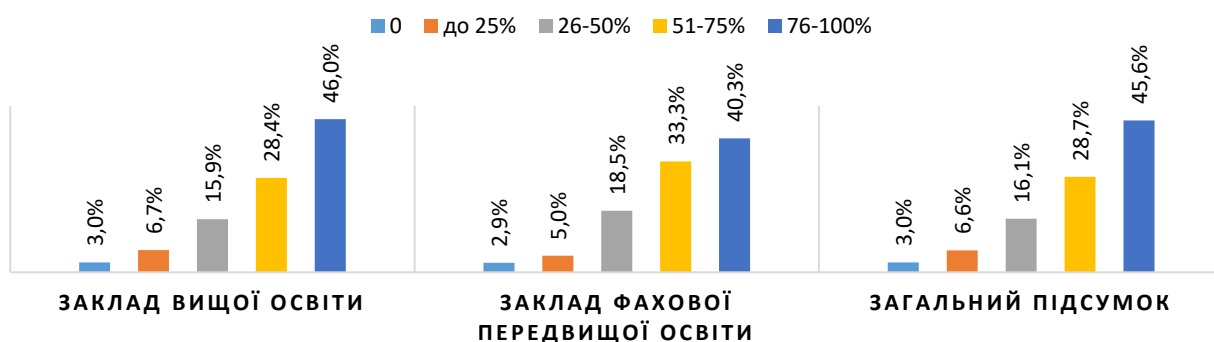
Протягом I-III кварталів 2023 року переважна більшість викладачів, заклади яких забезпечували освітній процес у дистанційному форматі, зазначали, що заняття (на рівні 76-100 %) проводяться у синхронному режимі. Такі ж результати отримані й у IV кварталі – дві третини педагогічних, науково-педагогічних працівників (65,4 %) вказали на належний обсяг занять у синхронному режимі:

У разі організації у закладі освітнього процесу дистанційно, яким є обсяг занять у синхронному режимі (режимі реального часу)? (відповіді викладачів)

Однак, на такий високий показник **проведення занять в режимі реального часу** вкотре вказали менше половини здобувачів (45,6 %). І такий фідбек від студентів є незмінним протягом декількох років поспіль. Ми пов'язуємо цю ситуацію з виявленою ще під час карантину проблемою низького рівня самоорганізації здобувачів освіти, про що ми вже неодноразово згадували. Але разом із тим, отримані результати можуть свідчити про проблеми доступу здобувачів до відповідних каналів комунікації та відсутність можливості (з об'єктивних причин) брати участь у всіх синхронних заходах:

У разі організації у закладі освітнього процесу дистанційно, яким є обсяг занять у синхронному режимі (режимі реального часу)? (відповіді здобувачів)

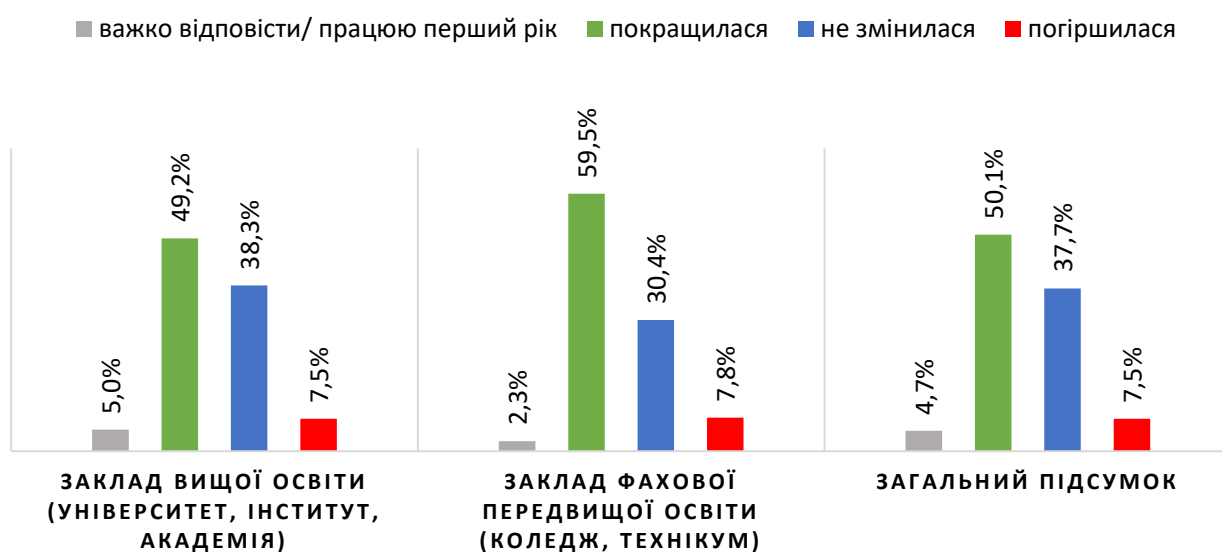
ЯКІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В 2023/2024 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Результати, отримані Службою під час попередніх опитувань щодо забезпечення якості освіти, неодноразово підтверджували високу **гнучкість та адаптивність закладів фахової передвищої та вищої освіти в умовах системних змін і трансформацій**. Адже вони, маючи досвід роботи як у режимі онлайн, так і за змішаною системою, отриманий під час періоду карантину, успішно та оперативно відреагували на виклики воєнного часу. Враховуючи безпекову ситуацію у регіонах та індивідуальні потреби учасників освітнього процесу, заклади змогли ефективно організувати свою діяльність.

Результати чотирьох квартальних опитувань, проведених у березні, червні, вересні та грудні 2023 року, вказують на **належний рівень надання закладами освітніх послуг** у складних воєнних умовах. Під час нинішнього опитування абсолютна більшість респондентів як із числа викладачів (95 %), так і студентів (91 %) позитивно оцінили організацію освітнього процесу на початку 2023/2024 навчального року в порівнянні з аналогічним періодом попереднього.

Так, кожен другий респондент із числа педагогічних і науково-педагогічних працівників (50,1 %) вважає, що нині **рівень якості освітніх послуг** кращий, ніж у попередньому навчальному році, а 37,7 % з них зазначили, що рівень організації освітнього процесу, порівняно з показниками грудня 2022 року, не змінився. На погіршення якості організації освітнього процесу вказали 7,5 % викладачів:

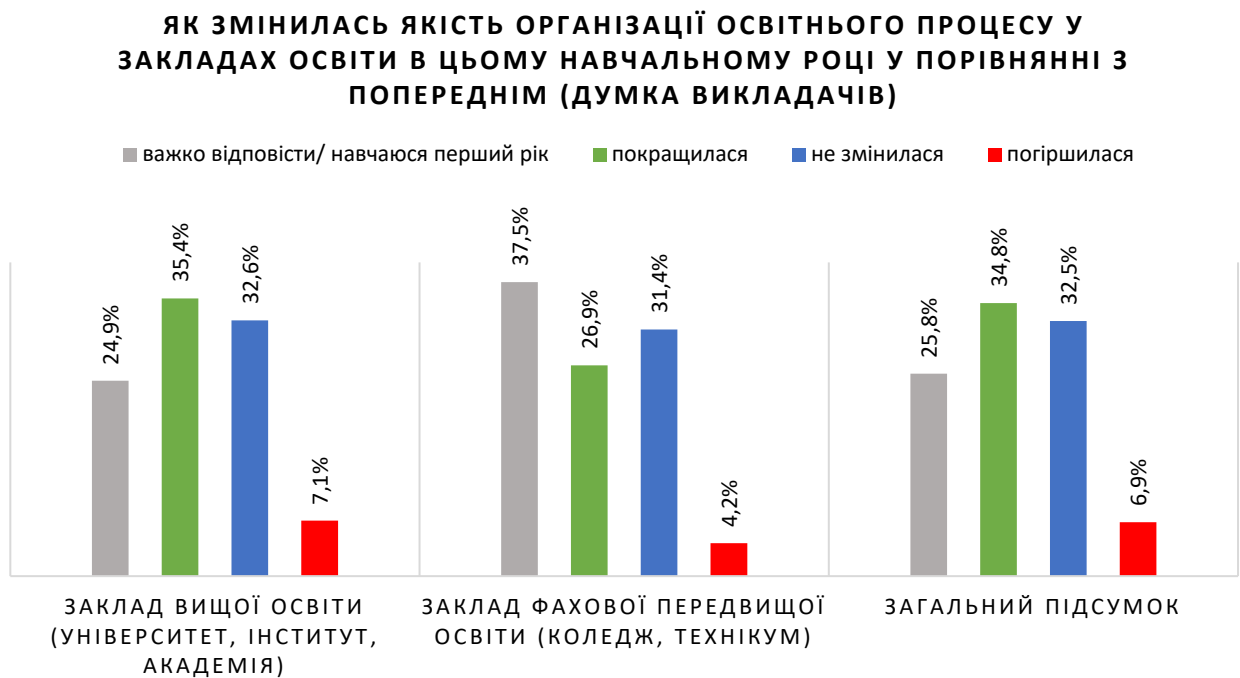
ЯК ЗМІНИЛАСЬ ЯКІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В ЦЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ У ПОРІВНЯННІ З ПОПЕРЕДНІМ (ДУМКА ВИКЛАДАЧІВ)

Думку педагогічних та науково-педагогічних працівників про те, що рівень надання закладами освітніх послуг у новому навчальному році є аналогічним до попереднього, розділяє третина студентів (32,5 %), ще трохи більше третини

здобувачів (34,8 %) вважають, що якість освітніх послуг наприкінці 2023 року краща, ніж в аналогічний період попереднього навчального року (грудень 2022). І лише незначна частка опитаних (6,9 %) впевнені, що освітній процес погіршився.

Варто зауважити, що серед здобувачів, які взяли участь в опитуванні IV кварталу, значна частка осіб (переважно студентів закладів фахової передвищої освіти), які цього року розпочали навчання (вступників 2023 року), а також тих, хто поновився до закладів фахової передвищої та вищої освіти у період вступної кампанії 2023 року. Саме тому від відповіді на згадане питання такі учасники опитування утримувались:

Питання забезпечення безперешкодного **отримання учасниками освітнього процесу необхідної інформації (якість внутрішньої комунікації)** також досліджується Службою вже протягом декількох років.

Отримані дані свідчать, що від початку воєнного стану заклади освіти намагались оперативного реагувати на проблему налагодження взаємодії між учасниками освітнього процесу, що виникла внаслідок повномасштабного вторгнення, вживали заходів задля встановлення зв'язку з усіма працівниками та здобувачами освіти, забезпечення їхньої участі в освітньому процесі з урахуванням місця перебування. І масова зміна місця перебування учасників освітнього процесу протягом лютого-березня 2022 року стала однією з ключових проблем, а її наслідком уже наприкінці 2021/2022 – на початку 2022/2023 навчального року – неможливість встановлення зв'язку або неактуальні терміни інформування.

Іншою проблемою, яку ми прослідкували у ході проведення онлайн-опитувань щодо організації освітнього процесу в умовах війни, був загальний низький рівень задоволеності учасників освітнього процесу оперативністю їхнього інформування з організаційних питань.

За результатами згаданих досліджень Службою, серед іншого, було рекомендовано закладам освіти сприяти покращенню стану оприлюднення інформації на офіційних веб-ресурсах та сторінках в соціальних мережах закладів та їхніх структурних підрозділів, забезпечити оперативне інформування здобувачів освіти про актуальні посилання на такі електронні ресурси та контакти відповідальних осіб.

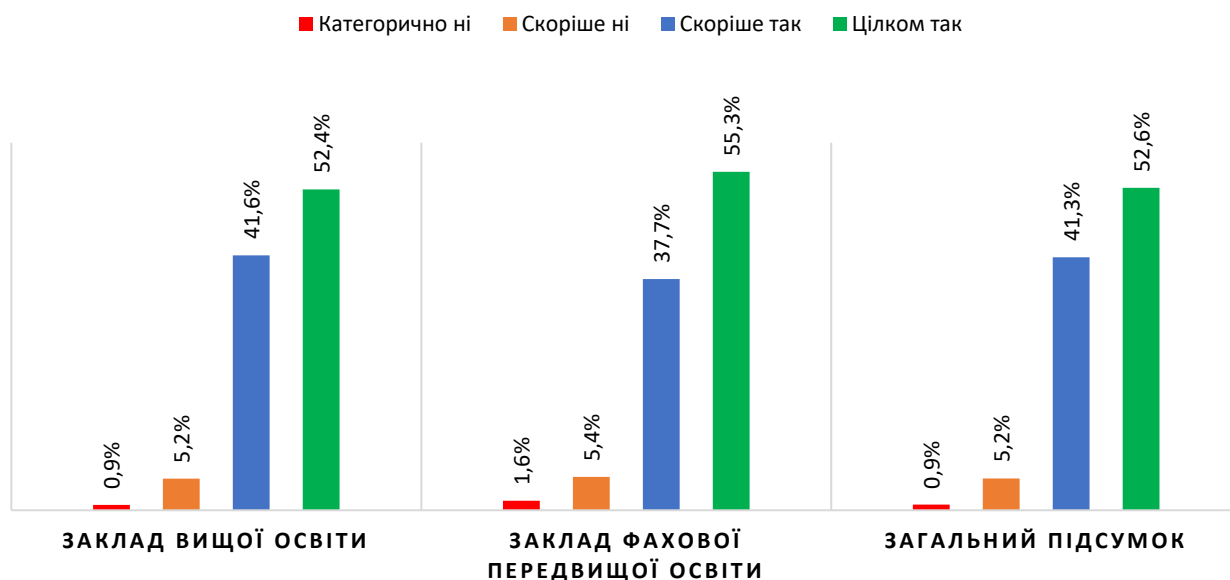
Окремо зазначимо, що нині офіційні веб-сайти закладів освіти, незважаючи на деякі нарікання учасників освітнього процесу на незручне розміщення інформації, є досить популярними та дозволяють успішно віднайти відповіді на ті чи інші питання – майже кожен другий респондент (43 %) з числа здобувачів початкових курсів вказав, що звертався до цього джерела інформації під час вирішення проблемних ситуацій, зокрема під час вступу.

І такий результат для сфери вищої освіти цілком корелюється з даними Служби щодо стану оприлюднення на офіційних веб-сайтах закладів вищої освіти визначених законодавством документів та інформації.

Так, під час формування та [оприлюднення переліку закладів вищої освіти за ступенями ризику](#), відстежено стрімку позитивну динаміку за одним із критеріїв – абсолютна більшість вищів на належному рівні забезпечили оприлюднення інформації для своєї цільової аудиторії (99% у 2022-му та 98% у 2023 роках).

Результати нинішнього квартального онлайн-анкетування, як і трьох попередніх (проведених у березні, червні та вересні 2023 року), свідчать, що загальний **рівень задоволеності викладачів оперативністю інформування їх з питань організації освітнього процесу**, незалежно від типу закладу та обраного формату роботи, залишається стабільно високим (понад 92 %): частка педагогічних та науково педагогічних працівників, які позитивно оцінюють комунікацію зі своїми закладами, становить 94 %:

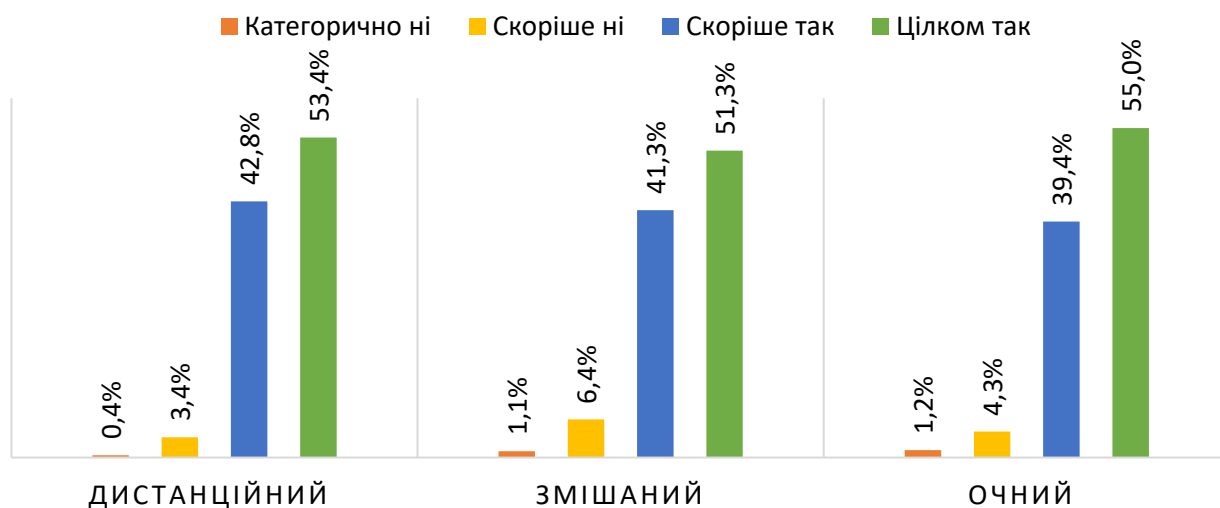
ЧИ ЗАДОВОЛЕНІ ВИ ОПЕРАТИВНІСТЮ ІНФОРМУВАННЯ ВАС ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ? (відповіді викладачів, розподіл за типами закладів)

Вкотре привертає увагу єдність думки педагогічних та науково педагогічних працівників про якість внутрішньої комунікації закладів освіти в нинішніх умовах:

ЧИ ЗАДОВОЛЕНІ ВИ ОПЕРАТИВНІСТЮ ІНФОРМУВАННЯ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?

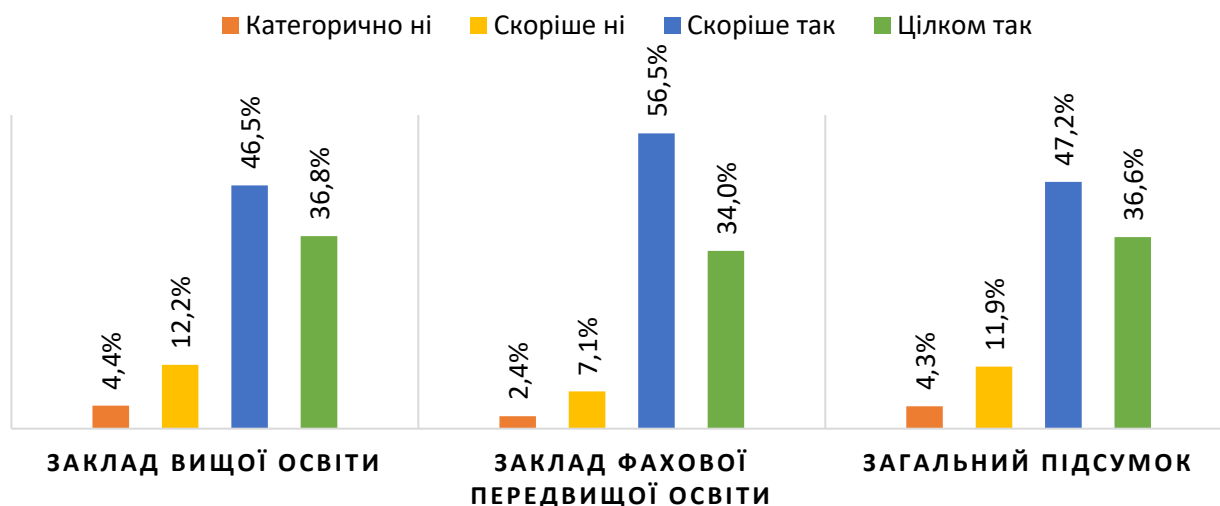
(відповіді викладачів, формат роботи закладу)

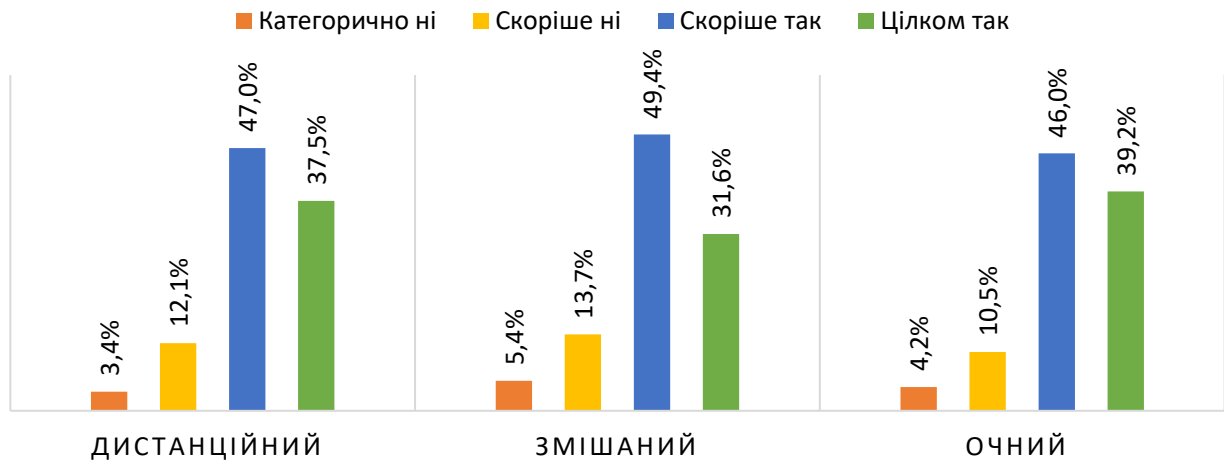
Позиція студентів щодо питання внутрішньої комунікації також залишається стабільною протягом року (показники рівня задоволеності, отримані Службою у II та III кварталах 2023 року, залишились практично незмінними і в IV кварталі): 83,8 % здобувачів, незалежно від формату навчання, досить високо оцінюють якість комунікації із своїм закладом. Водночас, зберігається помітна частка незадоволених рівнем інформування здобувачів (у середньому більше 16 % протягом року, зокрема у IV кварталі – 16,2 %):

ЧИ ЗАДОВОЛЕНІ ВИ ОПЕРАТИВНІСТЮ ІНФОРМУВАННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?

(відповіді здобувачів, за типами закладів)

**ЧИ ЗАДОВОЛЕНІ ВИ ОПЕРАТИВНІСТЮ ІНФОРМУВАННЯ
ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?** (відповіді здобувачів, з урахуванням
формату навчання)

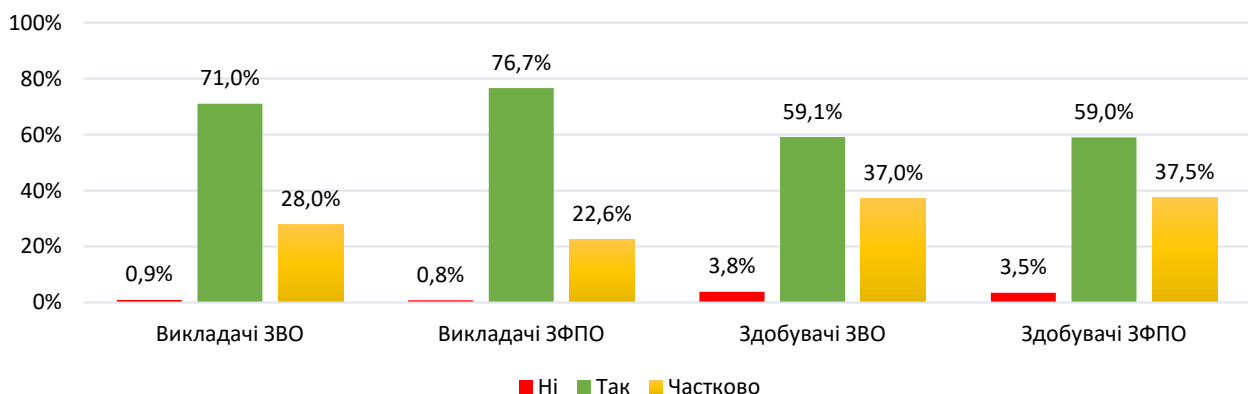

Отже, спостерігаємо найменшу частку невдоволених комунікацією серед тих здобувачів, які навчаються очно (14,7%), а найбільшу – серед тих студентів, заклади яких працюють у змішаному форматі (19,1%). І варто зауважити, що ці показники майже не змінилися протягом року.

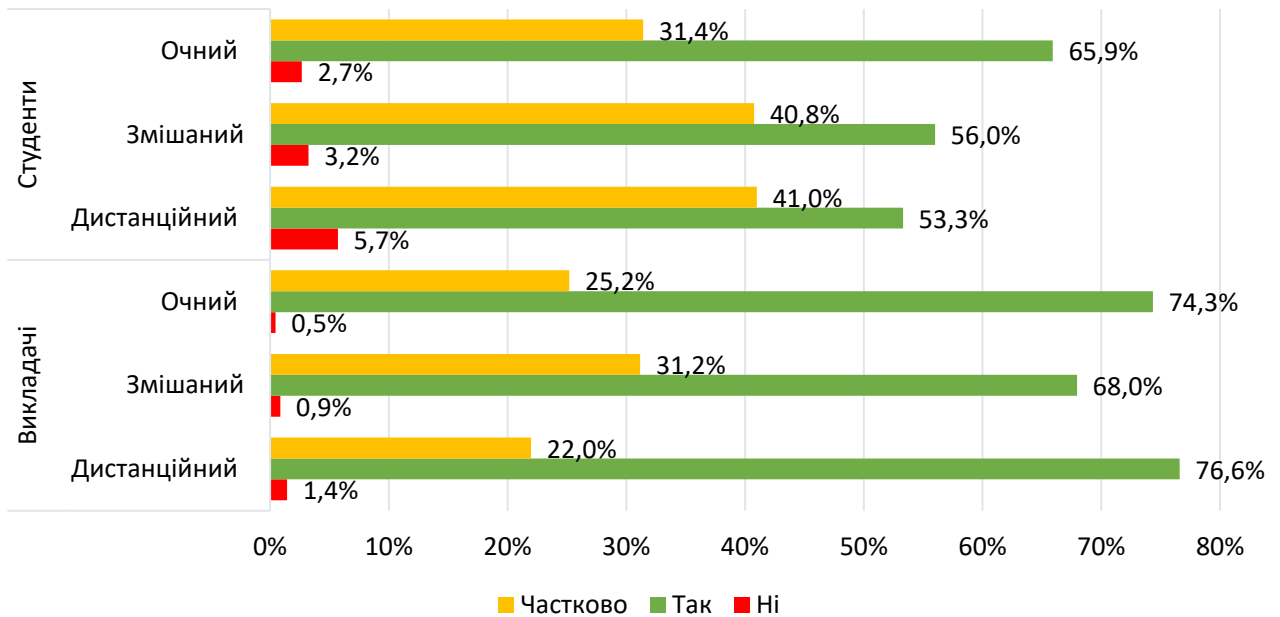
Такий результат може бути пов'язаний саме з **проблемою оперативності та актуальності інформації, що надходить**: за даними попередніх досліджень, студенти закладів зі змішаною формою навчання були незадоволені пізніми термінами інформування щодо змін у розкладі, вибору викладачами форми проведення занять (зокрема лекцій), а також вказували на потребу в наданні більш точної інформації та чітких вказівок у кожній конкретній ситуації, незважаючи на наявність у закладах освіти, на думку керівників, напрацьованих алгоритмів дій для забезпечення ефективної роботи в умовах сьогодення.

Наведені результати цілком співвідносяться з даними, отриманими на запитання про **можливість дотримання в нинішніх умовах розкладу проведення занять**, адже студенти традиційно оцінюють перспективи проведення занять чітко за розкладом менш оптимістично, ніж викладачі:

Чи є можливим дотримання розкладу проведення занять в сучасних умовах?
(відповіді респондентів усіх категорій)

**Чи є можливим дотримання розкладу проведення занять, зважаючи на обраний закладом формат освітнього процесу?
(думка респондентів, формат навчання)**

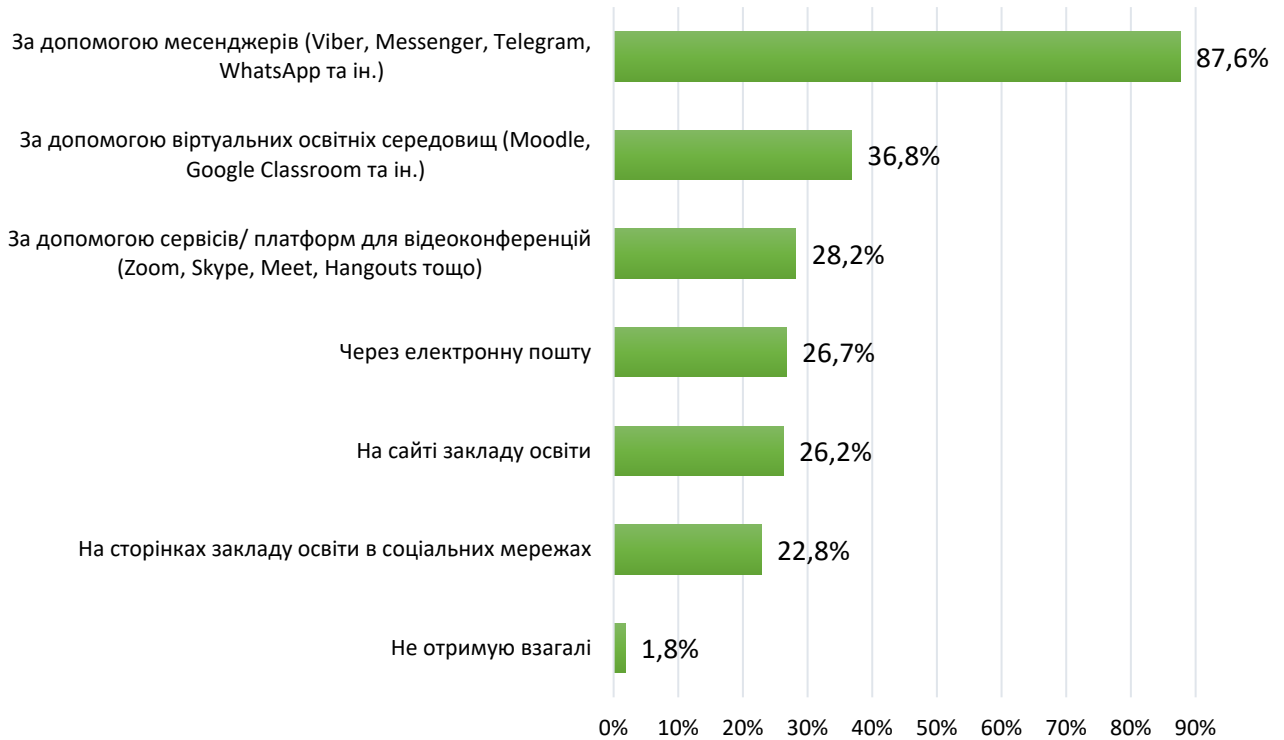

Щодо питання використання в нинішніх умовах ефективних для конкретного закладу освіти, студента та викладача засобів інформування, за отриманими даними сформовано **рейтинг синхронних та асинхронних інструментів**, які у 2023/2024 навчальному році застосовуються закладами освіти для забезпечення зворотного зв'язку (передачі/отримання інформації):

Яким чином Ви надаєте інформацію здобувачам з питань організації навчання? (рейтинг інструментів, відповіді викладачів)

Яким чином Ви отримуєте інформацію з питань організації навчання від закладу освіти? (рейтинг інструментів, відповіді здобувачів)

Отримані відповіді вказують на те, що **основним інструментарієм в умовах продовження воєнного стану, зокрема протягом останнього року, залишаються асинхронні засоби** – месенджери. Про це зазначили переважна більшість як викладачів (78,8 %), так і здобувачів (87,6 %).

Також спостерігаємо тенденцію щодо підсилення, на думку педагогічних та науково-педагогічних працівників, ролі офіційних веб-сайтів закладів освіти як джерела інформації: більше двох третин викладачів (73,9 %) впевнені, що на веб-сайтах закладів освіти міститься вичерпна та актуальна інформація. І це вкотре підтверджує попередні висновки Служби, що формування цих ресурсів закладами освіти у 2023 році здійснювалось за принципом відкритості та доступності для всіх учасників освітнього процесу. Разом із тим, Службою неодноразово було наголошено на необхідності постійної підтримки інформації та матеріалів окремої категорії, оприлюднених на сайтах, в актуальному стані. Зокрема, йдеться про оприлюднення інформації про систему внутрішнього забезпечення якості освіти (результати моніторингу якості освіти, щорічні оцінювання викладачів та здобувачів), перебіг вступної кампанії, наукову діяльність закладу тощо.

На **використання синхронних засобів навчання** – віртуальних освітніх середовищ та сервісів для відеоконференцій – вказали 59,9 % респондентів з числа викладачів та 36,8 % здобувачів.

Однак, не вперше стикаємось із відмінностями у відповідях викладачів та студентів щодо рівня використання в освітньому процесі синхронних засобів навчання, що підтверджує висловлену раніше думку про низьку залученість здобувачів до занять в режимі реального часу.

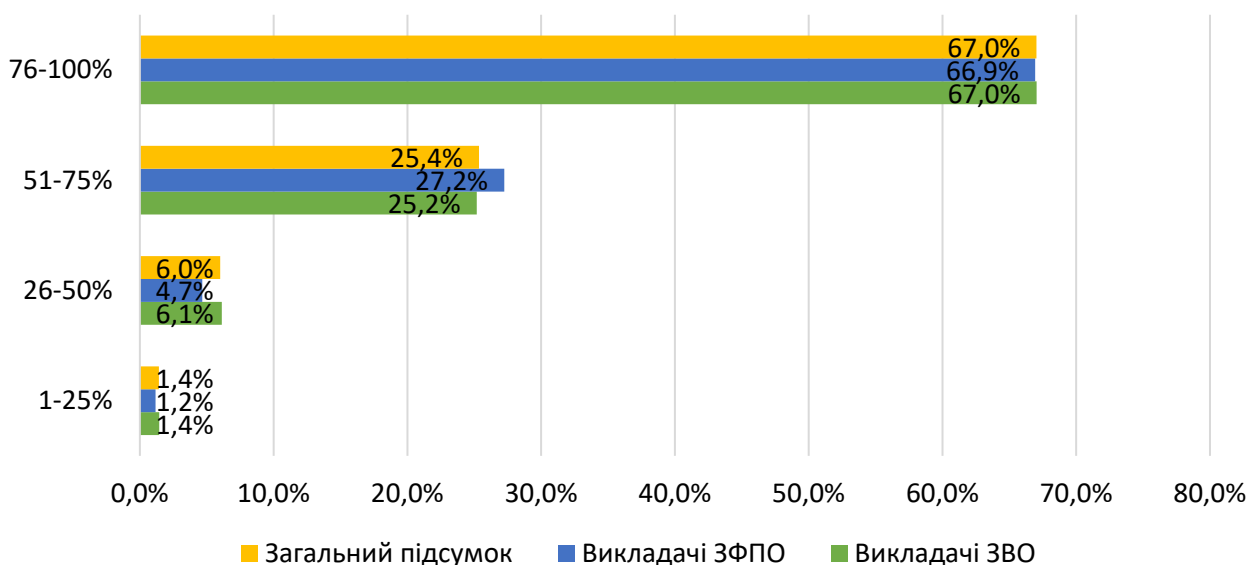
Так, питання **відвідування (частка здобувачів, які змогли долучитись до навчання)**, безперечно, є важливим показником якісної організації освітнього процесу.

Як повідомлялось раніше, показники залученості здобувачів до освітнього процесу вивчаються Службою упродовж трьох років, і дані, які було отримано за результатами опитувань, проведених у закладах фахової передвищої та вищої освіти країни у періоди загальнонаціонального карантину та протягом усього періоду дії на території країни правового режиму воєнного стану, вказують на не критичне, але стабільне погіршення ситуації з відвідуванням – частка студентів, які фактично брали участь в освітньому процесі, загалом знижувалась протягом 2020-2023 років на 5-7 % за рік, незважаючи на застосування закладами освіти того чи іншого формату освітнього процесу. Разом із тим, така ситуація розглядалась з урахуванням локальних умов роботи кожного закладу, їхнього місцезнаходження та специфіки окремих галузей.

У попередніх матеріалах ми інформували про те, що **ситуація з відвідуванням здобувачами занять дещо покращилась** протягом двох років: навесні 2022 року (II півріччя 2021/2022 н.р.) про відвідування студентами дисциплін на рівні 76-100 % від загального контингенту говорили менше половини викладачів (46,8 %), а вже у II півріччі 2022/2023 н.р. цей показник зріс до 57 % (частка опитаних викладачів).

Результати моніторингу, проведеного упродовж 2023 року, підтверджують висновок про позитивну динаміку в ситуації з відвідуванням: частка педагогічних та науково-педагогічних працівників, заняття яких у 2023/2024 навчальному році відвідує більшість здобувачів (76-100 % від наявного контингенту), зросла до двох третин (65,1 %), і лише незначний відсоток викладачів (6,9 %) скаржаться на відсутність студентів на більш ніж половині занять:

Яка частка здобувачів в нинішніх умовах мають змогу долучатись до занять? (відповіді викладачів, IV квартал)

РІВЕНЬ ЗАДОВОЛЕНОСТІ РЕСПОНДЕНТІВ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ (IV квартал 2023 року)

Дослідження питання задоволеності споживачів освітніх послуг забезпеченням освітнього процесу, що, безперечно, є одним із пріоритетних завдань закладів освіти, і водночас одним з критеріїв їхньої ефективності та дієвості, здійснюється Службою не вперше.

Під час цього та усіх попередніх досліджень для визначення рівня задоволеності споживачів освітніх послуг (учасників опитування) організацією освітнього процесу були застосовані відповідні **критерії**:

Бал	Рівень задоволеності респондента
0 – 54	Критичний
55 – 59	Низький
60 – 64	Нижчий за середній
65 – 74	Середній
75 – 79	Вищий за середній
80 – 84	Високий
85 – 100	Ідеальний

Для розрахунку традиційно був використаний підхід ACSI¹, або американський індекс задоволеності споживачів, що показує рейтинг, який ґрунтується на аналізі бажань і очікувань споживача, як він сприймає ціну і якість (у нашому випадку – якість освітньої послуги). Завдяки цим індексам компанії вимірюють задоволеність клієнтів, а джерелом даних служать різні опитування.

Індекс визначався за результатами опрацювання відповідей (оцінки за 10-бальною шкалою), наданих респондентами на три питання:

1. Вкажіть рівень Вашої задоволеності від організації навчання у цьому навчальному році?
2. Чи відповідає рівень організації навчання Вашим сподіванням?
3. Як Ви оцінюєте рівень організації навчання в нинішніх умовах у порівнянні з «ідеальним»?

Розрахунки проводились з використання нормованих даних за формулою:

$$\frac{\sum_{i=1}^3 (P_{in} \times n) K_i}{10}, \quad i = \overline{1,3}, \quad n = \overline{1,10}, \quad K_1 = 0,4, \quad K_2 = 0,3, \quad K_3 = 0,3,$$

де P – кількість нормованих відповідей учасників опитування.

¹ Індекс задоволеності споживачів (Customer satisfaction Index, CSI) – це оцінка рівня задоволеності клієнта після взаємодії з компанією. CSI відображає наскільки успішним був клієнтський досвід споживача

Наводимо інформацію про індекс (рівень) задоволеності здобувачів та педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів фахової передвищої та вищої освіти та ЗВО освітнім процесом у попередніх періодах та за результатами нинішнього дослідження:

у I півріччі 2022/2023 навчального року (за результатами дослідження, проведеного Службою у вересні 2022 року):

Статус учасників опитування	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувач ЗФПО	74	Середній
Педагогічний працівник ЗФПО	82	Високий
Здобувач ЗВО	68	Середній
Науково-педагогічний працівник ЗВО	81	Високий

на початку II півріччя 2022/2023 навчального року (за результатами опитування, проведеного Службою у березні 2023 року, I квартал 2023 року):

Статус учасників опитування	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувач ЗФПО	74	Середній
Педагогічний працівник ЗФПО	81	Високий
Здобувач ЗВО	70	Середній
Науково-педагогічний працівник ЗВО	80	Високий

наприкінці II півріччя 2022/2023 навчального року (за результатами опитування, проведеного Службою у червні 2023 року, II квартал 2023 року):

Статус учасників опитування	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувач ЗФПО	76	Вищий за середній
Педагогічний працівник ЗФПО	78	Вищий за середній
Здобувач ЗВО	75	Вищий за середній
Науково-педагогічний працівник ЗВО	79	Вищий за середній

на початку I півріччя 2023/2024 навчального року (за результатами опитування, проведеного Службою у вересні 2024 року, III квартал 2023 року):

Статус учасників опитування	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувач ЗФПО	73	Середній
Педагогічний працівник ЗФПО	83	Високий
Здобувач ЗВО	75	Вищий за середній
Науково-педагогічний працівник ЗВО	78	Вищий за середній

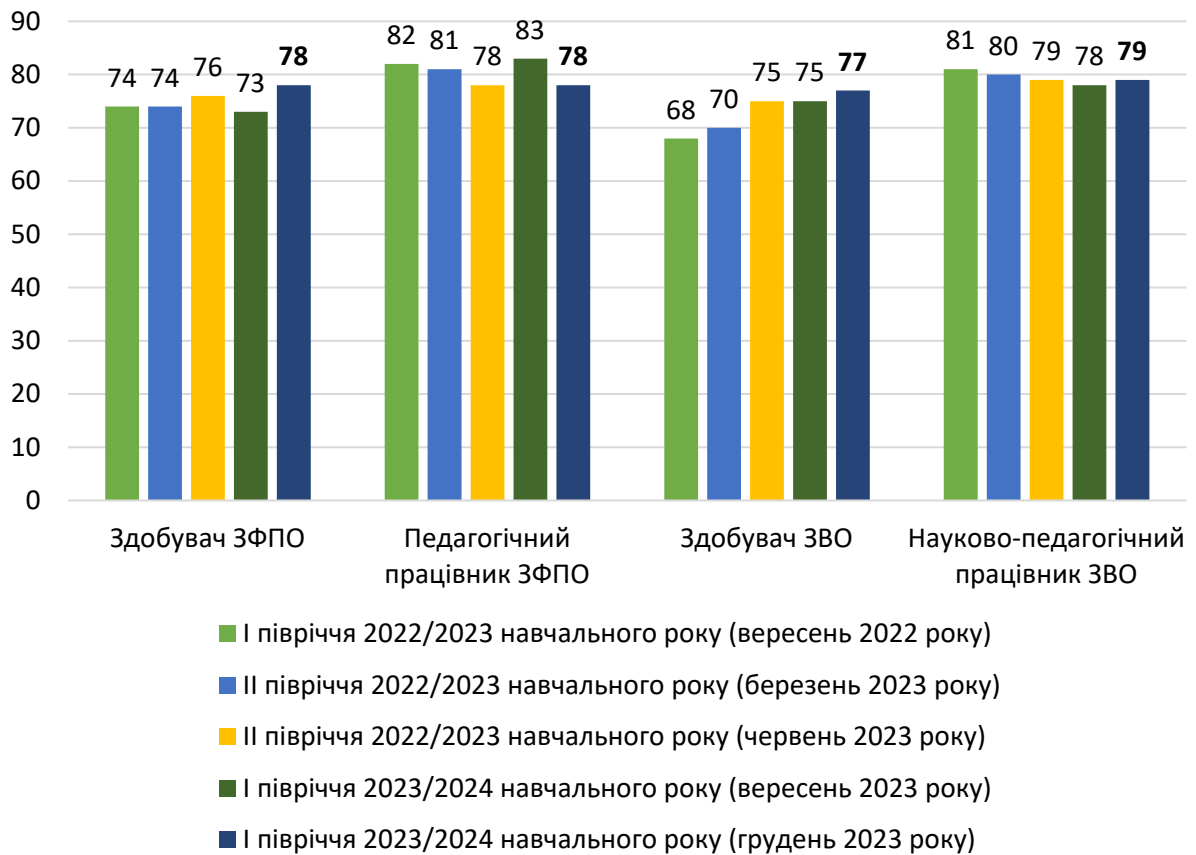
Рівень задоволеності респондентів освітнім процесом **наприкінці I півріччя 2023/2024 навчального року (IV квартал 2023 року, грудень)**

Статус учасників опитування	Індекс задоволеності	Рівень задоволеності
Здобувач ЗФПО	78	Вищий за середній
Педагогічний працівник ЗФПО	78	Вищий за середній
Здобувач ЗВО	77	Вищий за середній
Науково-педагогічний працівник ЗВО	79	Вищий за середній

Отже, наприкінці 2023 року показники **рівня (індексу) задоволеності учасників опитування освітнім процесом в умовах продовження воєнного стану**, незалежно від обраного закладом освіти формату, майже у всіх категорій опитаних залишаються стабільно позитивними, що свідчить про їхнє сприйняття організації освітнього процесу у цьому навчальному році в цілому та його відповідність очікуванням.

Принадгідно зауважимо, що результати розрахунку індексу задоволеності незначною мірою змінились протягом 2023 року, але значно зросли (у деяких категорій на 7-9 пунктів) у порівнянні з результатами попередніх досліджень, які проводились Службою в 2020-2021 роках з метою визначення рівня задоволеності учасників освітнього процесу станом організації дистанційного навчання в умовах карантину.

Результати розрахунку індексу задоволеності за результатами опитувань, що проводились Службою протягом вересня 2022 – грудня 2023 року, наводимо нижче:

Відзначимо, що протягом попереднього 2022/2023 навчального року, зокрема у період з березня до червня 2023 року, результати обрахунку індексу задоволеності помітно зросли для двох категорій респондентів – здобувачів закладів фахової передвищої освіти (на 2 пункти) та здобувачів закладів вищої освіти (на 5 пунктів). Причому остання категорія респондентів протягом трьох років поспіль була найменш задоволеною як організацією освітнього процесу в умовах карантину, так і під час дії правового режиму воєнного стану, і рівень їхньої задоволеності не підіймався вище середнього.

Разом із тим, протягом згаданого періоду спостерігалось незначне зниження індексу задоволеності (на 1-3 пункти) за обома групами викладачів – науково-педагогічних працівників вишів та педагогічних працівників коледжів. Зазначимо, що протягом 2020 – початку 2023 років рівень задоволеності цих груп респондентів був незмінно високим.

Щодо результатів двох кварталних опитувань, які припали на перше півріччя 2023/2024 навчального року, зазначимо:

у III кварталі (початок навчального року, вересень 2023 року) спостерігалось деяке зниження індексу задоволеності у здобувачів фахової передвищої освіти – до рівня річної давності – вересня 2022 року; натомість задоволеність педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти у досліджуваному періоді зросла на 5 пунктів. Здобувачі та науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти за цей же період продемонстрували незмінну позицію щодо рівня задоволеності забезпеченням освітнього процесу;

у IV кварталі (грудень 2023 року) рівень задоволеності здобувачів фахової передвищої освіти значно зріс (на 5 пунктів) та став найвищим за увесь період дослідження (від вересня 2022 року). Також зросли (на 1-2 пункти) показники рівня задоволеності здобувачів та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Щодо педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти зазначимо, що рівень їхньої задоволеності освітнім процесом в нинішніх умовах знизився протягом кварталу з 83 до 78 балів.

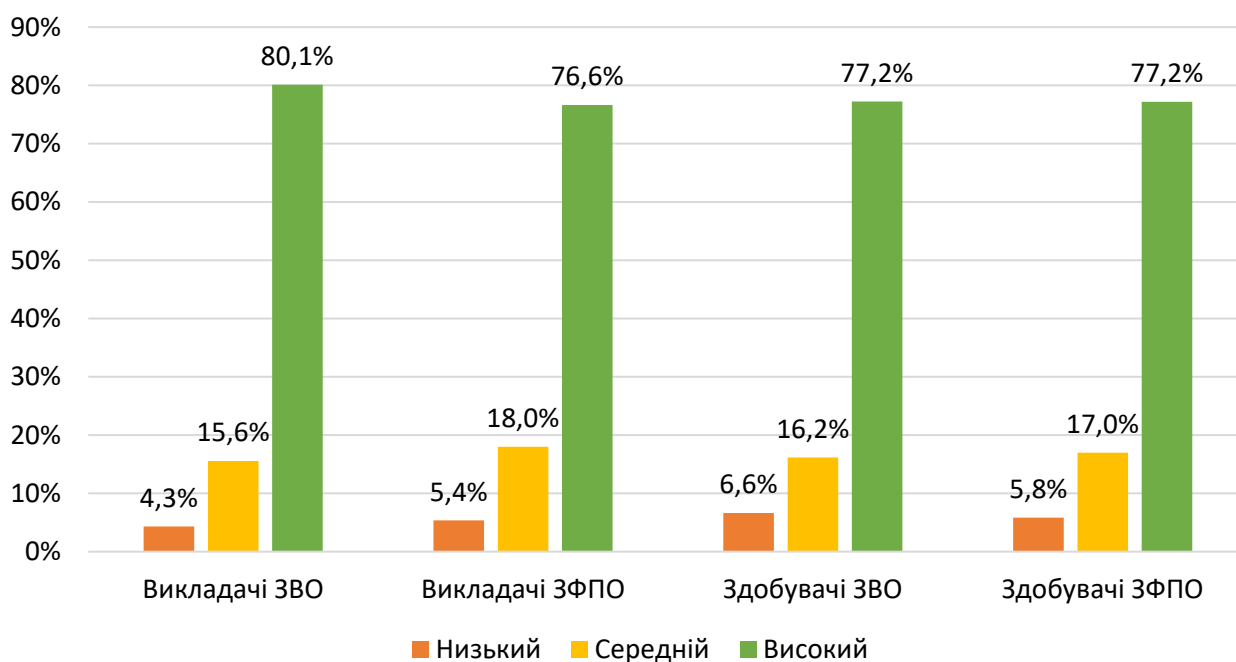
Щодо якості організації освітнього процесу у поточному навчальному році (одне з трьох питань, за якими визначається індекс задоволеності), зауважимо:

за результатами анкетувань, проведених у I та II кварталах (березень та червень 2023 року) спостерігалось зниження (з 86 % до 70 %) частки викладачів, які високо оцінюють якість організації освітнього процесу у поточному навчальному році;

результати опитування, проведеного у III кварталі (вересень 2023 року), вказали на збільшення частки (з 69,5 % до 81,3%) викладачів ЗФПО з високим рівнем задоволеності якістю організації освітнього процесу у 2023/2024 навчальному році;

результати, отримані у IV кварталі (грудень 2023 року), вперше за три роки дозволили говорити про значне зростання рівня задоволеності якістю організації освітнього процесу як у здобувачів вищої (з 62,6 % до 72,2 %), так і здобувачів фахової передвищої освіти (з 58 % до 72,2 %). Як повідомлялось раніше, лише 60 % здобувачів обох категорій упродовж 2020-2023 років високо оцінювали якість організації освітнього процесу:

Рівень задоволеності респондентів організацією освітнього процесу в цьому навчальному році (грудень, IV квартал 2023 року)

Отже, загальні **результати обрахунку індексу задоволеності споживачів освітніх послуг у I-IV кварталах 2023 року** вказують на те, що потреби учасників освітнього процесу, зважаючи на поточну ситуацію в окремих регіонах та індивідуальні можливості закладів, забезпечуються на належному рівні. Подекуди залишились невирішеними питання, пов'язані із особливостями організації навчання в умовах воєнного стану: комунікація, забезпечення участі здобувачів в освітньому процесі (з урахуванням місця їхнього перебування), перспектива повернення студентів та педагогів до закладів, а також забезпечення відповідного рівня захисту учасників освітнього процесу (у тому числі питання ресурсів). Але зважаючи на те, що в межах застосування підходу ACSI хороші показники, як правило, знаходяться в діапазоні 75 – 85 пунктів, а також з урахуванням регулярності вивчення Службою рівня задоволеності учасників освітнього процесу та отримання від них безперервного зворотного зв'язку, можна говорити про якісний рівень надання освітніх послуг як закладами фахової передвищої, так і вищої освіти.

Наприкінці опитування традиційн

320о, задля більш чіткого визначення проблемних питань, респондентам було запропоновано відповісти на комплексне питання щодо того, наскільки вони погоджуються або не погоджуються із твердженнями стосовно деяких аспектів, які безпосередньо впливають на якість забезпечення освітнього процесу в сучасних умовах. Розподіл відповідей на це питання за категоріями респондентів наводимо нижче:

НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ АБО НЕ ПОГОДЖУЄТЕСЬ ІЗ НАСТУПНИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? (ВІДПОВІДІ ВИКЛАДАЧІВ)

НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ АБО НЕ ПОГОДЖУЄТЕСЬ ІЗ НАСТУПНИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? (ВІДПОВІДІ СТУДЕНТІВ)

Отже, за рік спостережень ми з'ясували, що учасники освітнього процесу загалом мають **високий рівень задоволеності щодо безпеки, комунікації та підтримки з боку закладів освіти в умовах воєнного стану**, але є питання, на які варто звернути увагу.

Так, на думку викладачів, масштабувалась проблема із недостатньою самоорганізацією здобувачів освіти – більш ніж третина з них (38,5 %) вважають, що студенти приділяють недостатню уваги навчанню, незважаючи на те, що мають вдосталь часу для виконання домашніх завдань та підготовки до занять (думка 89,8 % викладачів).

Щодо цього питання, майже третина здобувачів (28,4 %) зазначають, що їм не вистачає часу для виконання домашніх завдань та підготовки до занять. Зазначимо, що такий розрив у відповідях спостерігається постійно протягом року, що свідчить про суттєву різницю у сприйнятті часу та принципів його ефективного використання між цими двома групами респондентів.

Разом із тим, окрім різниці в сприйнятті часових ресурсів, ми вбачаємо й інші можливі причини, що могли призвести до розбіжностей між думкою викладачів та студентів щодо питання самоорганізації: різниця в очікуваннях та пріоритетах; особисті обставини, можливості та індивідуальні потреби; особливості підходів до викладання; рівень зацікавленості та залученості до конкретних предметів; стрес та психоемоційний стан, що негативно впливає на здатність ефективно виконувати завдання.

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ (деякі питання реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року)

В сучасному світі рівність та доступність освіти для всіх є однією із ключових цінностей. Однак, незважаючи на поступовий розвиток суспільства, стали виклики та обмеження щодо доступу до освіти існують для осіб з різними видами обмежень. І важливою складовою підтримки рівних можливостей є дотримання принципів безбар'єрності у закладах освіти.

Так, одним зі стратегічних пріоритетів діяльності Служби визначено захист прав здобувачів освіти на доступну якісну освіту, що реалізується шляхом надання можливості для навчання всім громадянам незалежно від віку та стану здоров'я, шляхом формування інклюзивного й доступного освітнього середовища, в якому кожен може навчатися протягом життя.

За напрямом «Освітня безбар'єрність» передбачено досягнення трьох стратегічних цілей:

можливість дорослих, молоді та дітей використовувати всі види та форми освіти;

задоволення особливих освітніх потреб всіх учасників освітнього процесу; створення інклюзивного освітнього середовища.

Відповідно до Плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року Службою забезпечується проведення:

системного моніторингу щодо забезпечення рівних можливостей та вільного доступу до освіти в закладах фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти;

системного моніторингу щодо забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будівель та приміщень закладів освіти.

Інформація про виконання кожного завершеного заходу публікується на офіційному веб-сайті <https://sqe.gov.ua/> у рубриках [«Новини»](#) та [«Моніторингові дослідження»](#). Загальну інформацію щодо виконання Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року оприлюднено за посиланням: <https://sqe.gov.ua/gromadskosti/bezbariernist/>.

Зважаючи на те, що до повноважень Служби віднесено проведення моніторингу якості освітньої діяльності та якості освіти, джерелом даних для забезпечення у 2023 році **системних моніторингів щодо забезпечення рівних можливостей та вільного доступу до освіти в закладах фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти, а також з питань забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будівель та приміщень закладів освіти** був масив інформації, отриманої за результатами проведених досліджень з питань якості та доступності фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих, зокрема:

1) за результатами **вивчення організації та проведення у 2023 році вступної кампанії** закладами освіти та їхніми відокремленими структурними підрозділами з урахуванням умов дії на території України воєнного стану, що проводилось Службою протягом вересня-жовтня. В рамках цього моніторингу, серед іншого, вивчено стан задоволеності вступників організацією, доступністю та якістю проведення вступної кампанії, а також виявлення проблем, що виникали під час вступу (шляхом онлайн-анкетування, проведеного серед осіб, зарахованих на навчання у 2023 році);

2) реалізації Службою, відповідно до пункту 2 частини першої статті 15 Закону України «Про фахову передвищу освіту», повноважень щодо **проведення акредитації освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти**. Так, обов'язковими умовами для акредитації є відповідність освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу освіти за цією освітньо-професійною програмою критеріям, визначеним Положенням про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України 01 липня 2021 року № 749, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 13 грудня 2021 року за № 1608/37230, зокрема належні освітнє середовище та матеріальні ресурси.

Так, упродовж 2023 року у закладах освіти, які провадять підготовку здобувачів за освітньо-професійними програмами у сфері фахової передвищої освіти проведено більше 100 акредитаційних експертиз;

3) **віднесення закладів вищої освіти до відповідних ступенів ризику** за напрацьованими **критеріями**, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 р. № 982 «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері вищої освіти та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою якості освіти».

Для забезпечення відкритості і прозорості підготовки та оприлюднення результатів, розрахунків ступенів ризику від провадження господарської діяльності у 2023 році традиційно здійснено в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО) у модулі «Ступені ризику (вища освіта)», що дозволяє максимально автоматизувати процес розрахунку балів за встановленими критеріями. У згаданому модулі в ЄДЕБО закладами вищої освіти вносяться показники за двома із семи критеріїв («Стан оприлюднення на офіційному сайті ЗВО визначених законодавством документів, матеріалів та інформації» та «Частка акредитованих освітніх програм»). У ході верифікації Службою показників, внесених закладами за одним із критеріїв – станом оприлюднення на офіційних сайтах закладів вищої освіти визначених законодавством документів та інформації, перевіряється наявність на офіційних веб-сайтах закладів вищої освіти інформації та матеріалів щодо умов доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами (інформація щодо забезпечення безперешкодного доступу для осіб з обмеженими фізичними можливостями, порядок супроводу (надання допомоги) особам з інвалідністю та іншим маломобільним групам населення, висновки, інструкції, внутрішні нормативно-правові документи закладів освіти тощо з питань забезпечення

безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будівель та приміщень закладів освіти).

Таким чином, у 2023 році з 290 оцінених за відповідними критеріями закладів вищої освіти (усіх типів та форм власності) лише у 32 (11 %) інформація та матеріали щодо умов доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами була відсутня, або представлена частково;

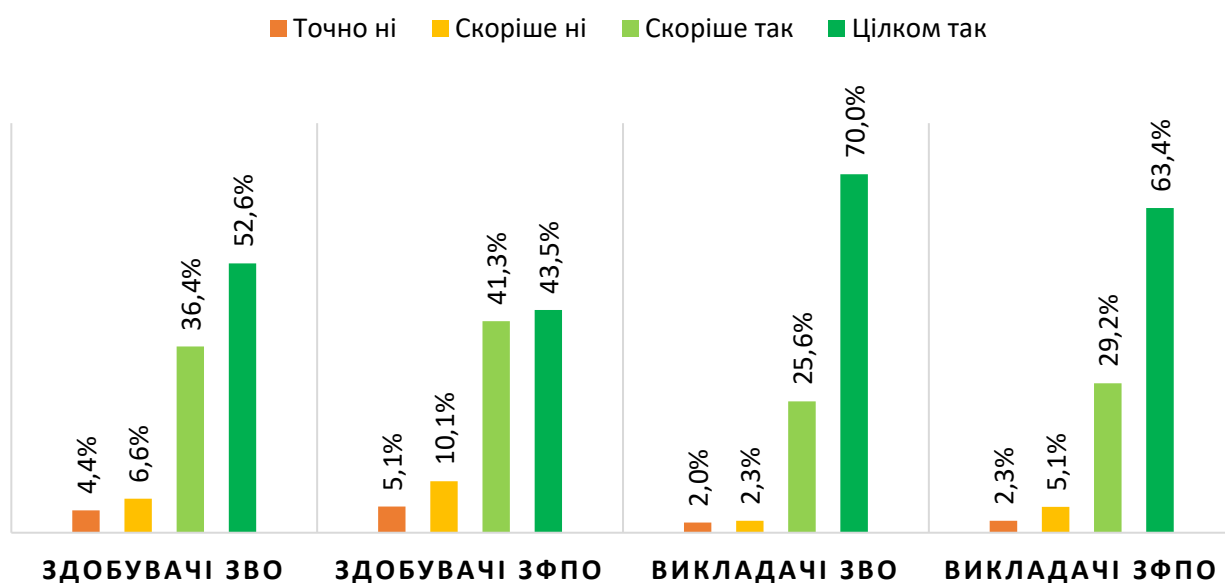
4) проведення моніторингу з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану, зокрема під час заключного четвертого квартального онлайн-опитування (про результати якого йдеться в цій аналітичній довідці).

Отже, під час проведення у грудні 2023 року фінального анкетування в рамках моніторингу було передбачено дослідження окремих аспектів, пов'язаних із реалізацією Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, – запропоновано додатковий блок запитань щодо дотримання у закладах фахової передвищої та вищої освіти принципів безбар'єрності. Адже умови воєнного стану ставлять особливий акцент на необхідності безбар'єрного доступу до освіти. У таких надзвичайних обставинах це питання стає ключовим і продовжує набувати ваги. Результати навчання кожного зі здобувачів освіти та якість освіти в цілому безпосередньо залежать від сформованого комфортного та безбар'єрного освітнього середовища, особливо у воєнних умовах.

Ми запропонували респондентам визначити, чи дотримуються, на їхню думку, принципи безбар'єрності у закладах освіти та якою мірою, та отримали такі результати:

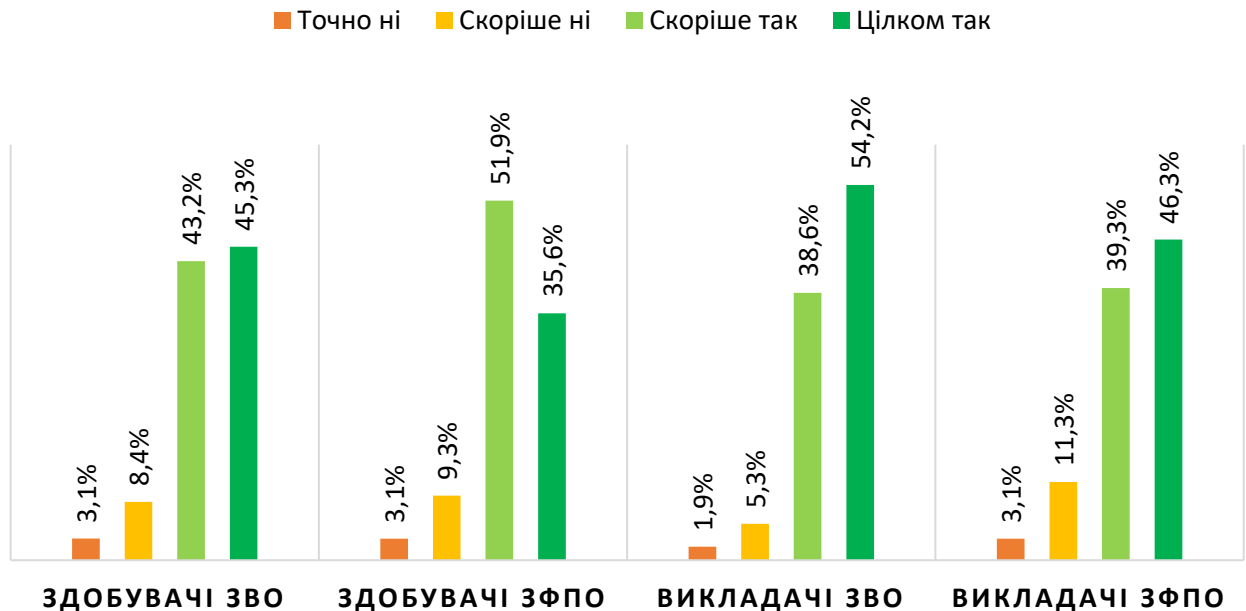
щодо принципу недискримінації (рівне ставлення до осіб незалежно від статі, гендерної ідентичності, інвалідності, раси, кольору шкіри, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану або за іншою ознакою):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ

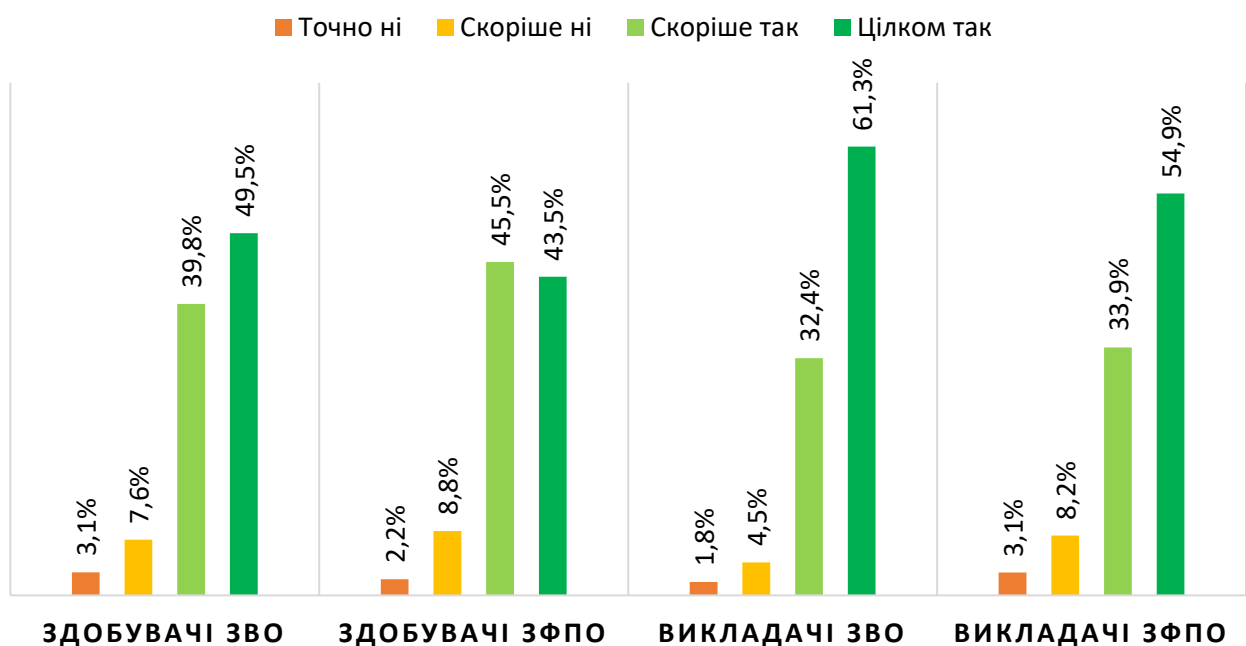
щодо принципу різноманітності (залучення та включення різних осіб і груп осіб в діяльність закладу освіти для забезпечення різних точок зору та досвіду в процесі прийняття рішень):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІЗНОМАНІТНОСТІ

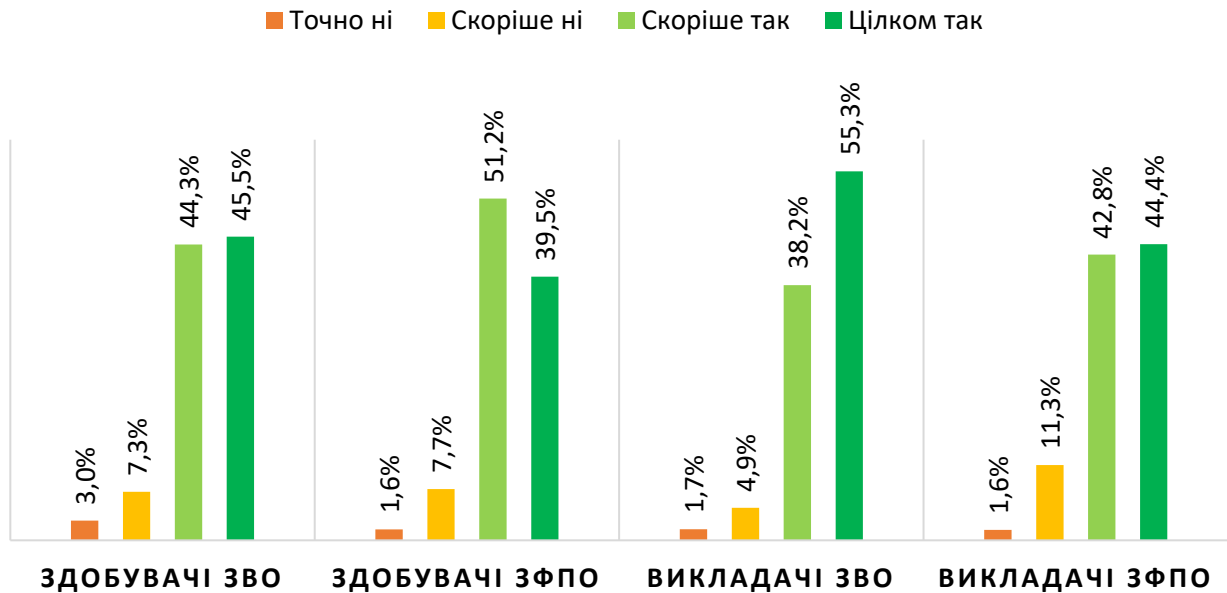
щодо принципу толерантності (повага до свободи іншої особи, її поглядів, думок, поведінки, розуміння та прийняття людської різноманітності, форм самовираження особи і способів вияву її індивідуальності):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ТОЛЕРАНТНОСТІ

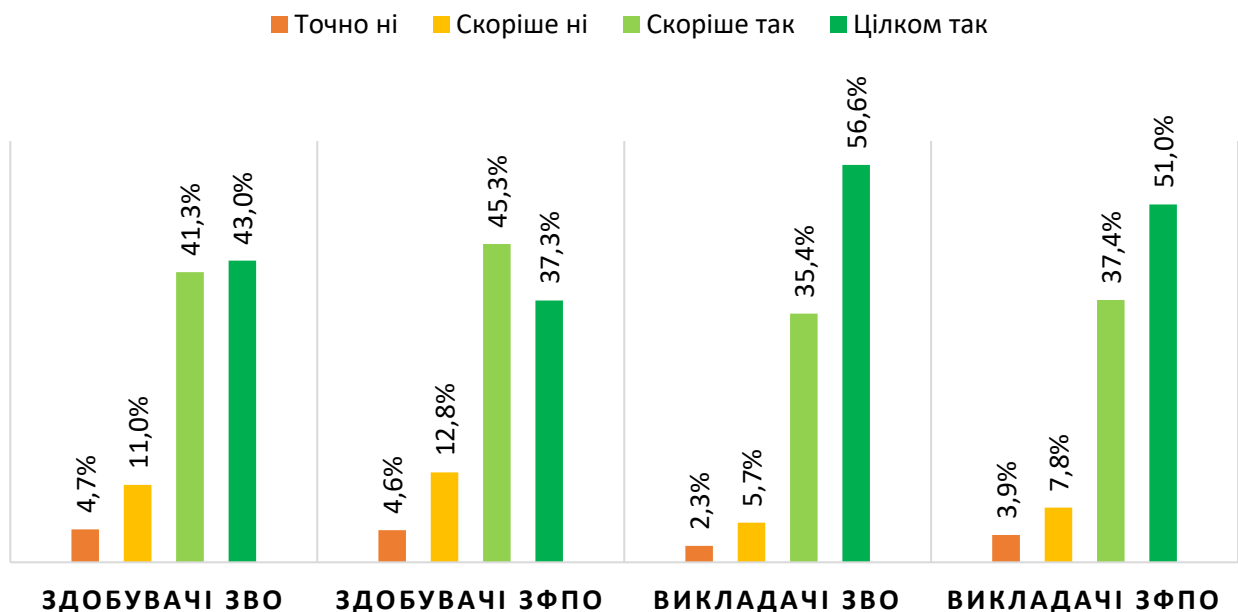
щодо принципу інклюзивності (розширення можливостей осіб чи груп осіб щодо забезпечення їх рівного доступу до ресурсів та інтеграції до освітнього процесу):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ІНКЛЮЗИВНОСТІ

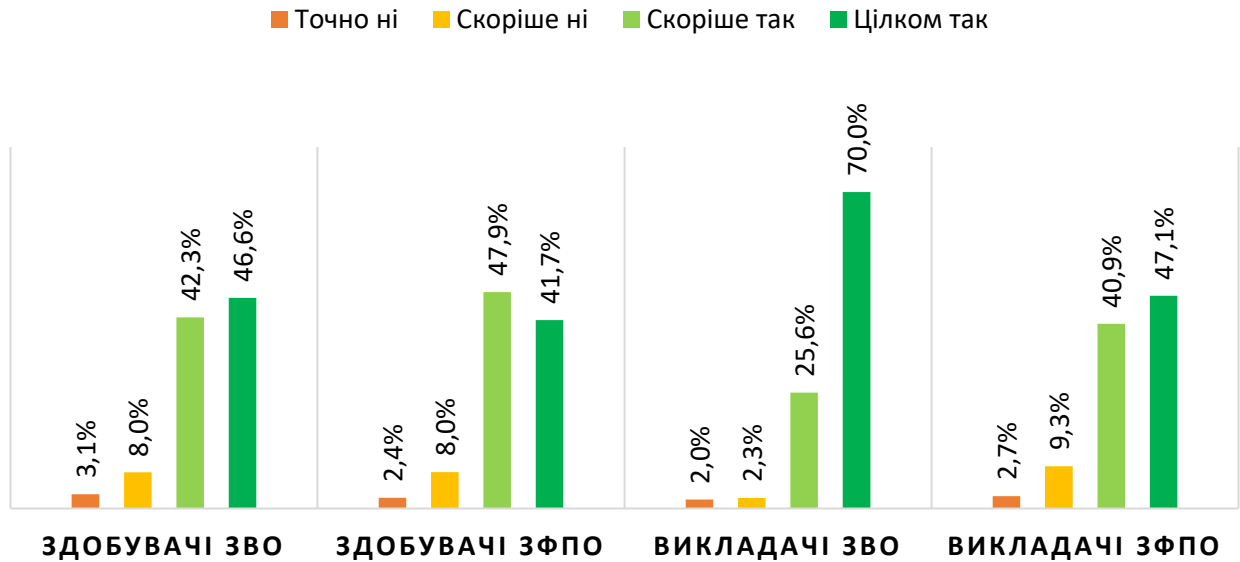
щодо принципу справедливості (забезпечення однакового ставлення до учасників освітнього процесу за результатами їхньої діяльності (роботи чи навчання), розподіл ресурсів між учасниками освітнього процесу з урахуванням їхніх індивідуальних потреб):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ

щодо принципу згуртованості (взаємодія учасників освітнього процесу на умовах доброзичливості, взаємопідтримки та взаєморозуміння):

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ЗГУРТОВАНОСТІ

Отже, дотримання принципів безбар'єрного доступу до освіти є не лише комплексом технічних заходів, але й важливим етичним та соціальним принципом, якого, з огляду на отримані результати, дотримуються заклади фахової передвищої та вищої освіти. Це означає, що діяльність закладів освіти, на думку респондентів, в цілому спрямована на створення умов, за яких будь-яка особа, незалежно від її фізичних, психічних чи інших особливостей, може отримати якісну освіту без будь-яких перешкод та обмежень.

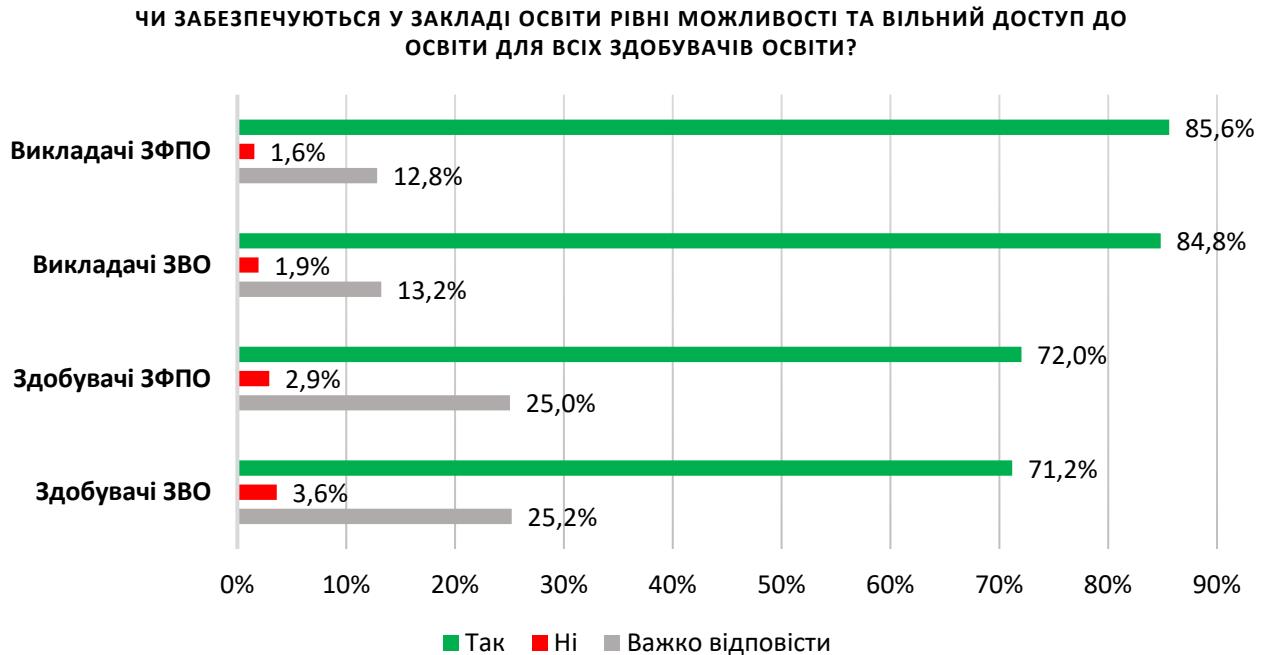
Разом із тим, привертає увагу відмінність у відповідях здобувачів та викладачів, зокрема щодо стану дотримання принципів недискримінації, толерантності та згуртованості.

Так, викладачі дуже високо оцінюють рівень забезпечення у закладах цих принципів, тоді як студенти – більш стримано. Така різниця у відповідях вказує на наявність певних факторів, що можуть взаємодіяти між собою та формувати відмінності у сприйнятті ситуації між цими двома групами респондентів.

До таких факторів та проблем можна віднести ті, про які ми вже згадували раніше: низький рівень мотивації, самоорганізації здобувачів освіти, а також недостатній рівень внутрішньої комунікації у закладі освіти.

Окрім того, викладачі можуть бути більш обізнаними та впевненими щодо заходів, які вживаються закладами для забезпечення рівності та інклюзивності, тоді як здобувачі освіти можуть сприймати це інакше, оцінюючи не тільки фактичні заходи, але й загальний стан атмосфери в закладі освіти. Так, викладачі можуть більше фокусуватися на організаційних аспектах, а здобувачі – на особистих враженнях та відчуттях. На ситуацію також можуть впливати різні культурні чи групові особливості сприйняття понять, зокрема таких як недискримінація, толерантність чи згуртованість.

Щодо питання забезпечення у закладі освіти **рівних можливостей та вільного доступу до освіти** (від етапу вступу до завершення навчання) для всіх здобувачів освіти, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами, думка респондентів є спільною, що вказує на належну увагу закладів фахової передвищої та вищої освіти до питання створення справедливого та інклюзивного освітнього середовища:

Отримані результати цілком корелюються, зокрема, з даними щодо стану задоволеності вступників організацією, доступністю та якістю проведення вступної кампанії, отриманими Службою у ході [вивчення організації та проведення закладами фахової передвищої та вищої освіти вступної кампанії в 2023 році](#), та про які йшлося у попередньому матеріалі про результати [третього квартального онлайн-анкетування здобувачів освіти та викладачів закладів фахової передвищої і вищої освіти з питань організації освітнього процесу та якості навчання в умовах воєнного стану](#).

Нагадаємо, що результати опитування осіб, зарахованих на навчання до закладів фахової передвищої та вищої освіти у 2023 році, проведеного у вересні 2023 року, вказали на високий рівень задоволеності вступників та, відповідно, якісну організацію закладами освіти процесу вступу й послуг, що надаються в рамках вступної кампанії.

Так, в контексті забезпечення рівних можливостей та вільного доступу до освіти на етапі вступу принципове значення мають:

забезпечення доступності інформації щодо вступу для всіх здобувачів освіти, включаючи інформаційні ресурси у формі, яка доступна людям з різними видами обмежень;

встановлення процедур та підтримки для забезпечення адаптації вступу для осіб з особливими потребами;

дотримання прав та законних інтересів вступників.

Щодо останнього зазначимо, що і закладами освіти, і органами виконавчої влади, що формують та реалізують державну політику у сфері освіти, постійно здійснюється комплекс заходів задля вирішення окреслених питань та попередження проблем, пов'язаних із зарахуванням осіб згаданих категорій на навчання.

Окрім того зауважимо, що незважаючи на складні умови функціонування освітньої системи в умовах війни, Службою у 2023 році зафіксовано істотне зменшення кількості звернень громадян про порушення їхніх прав під час вступу (104 звернення у 2023 році, порівняно із 188 у 2022), що також свідчить про належний рівень організації та проведення закладами фахової передвищої та вищої освіти вступної кампанії у 2023 році, забезпечення рівних можливостей та вільного доступу до освіти для всіх здобувачів, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами.

До інших, не менш важливих заходів забезпечення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, що здійснюються закладами, відносимо:

наявність інклюзивних педагогічних методик та підходів, спрямованих на залучення до освітнього процесу;

забезпечення доступу до адаптованих навчальних матеріалів та технологій для полегшення навчання;

забезпечення фізичної доступності будівель та приміщень для осіб з руховими обмеженнями, включаючи наявність пандусів, підйомних платформ, широких дверей тощо;

забезпечення психолого-педагогічної підтримки для студентів з особливими освітніми потребами;

психологічна допомога учасникам освітнього процесу, які зазнали впливу війни, а також розроблення механізмів їхньої реінтеграції;

розвиток культури взаєморозуміння та підтримки серед учасників освітнього процесу, незалежно від їхніх особливостей;

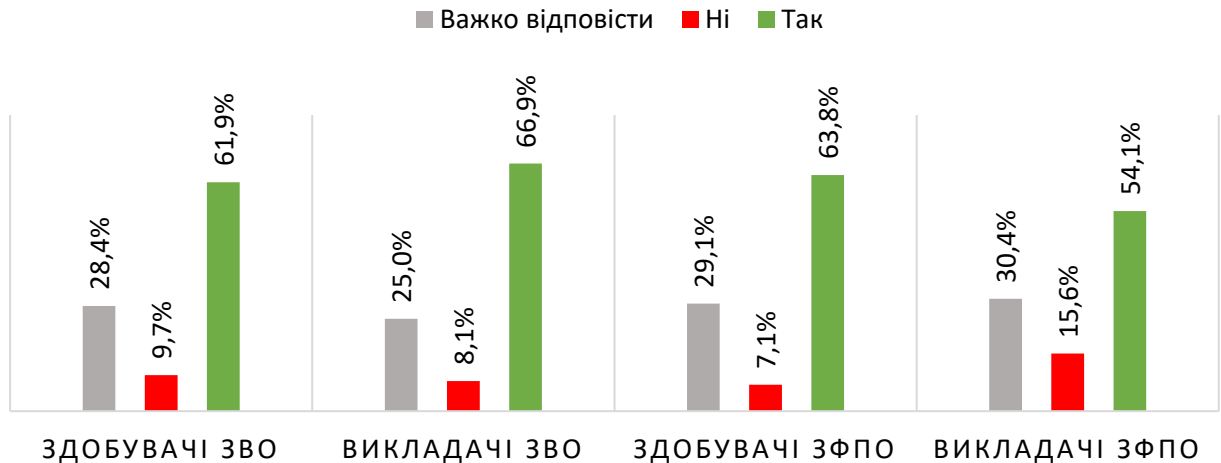
забезпечення доступності інформації про права та можливості осіб з особливими освітніми потребами у формі, зрозумілій та доступній для різних аудиторій.

Усі ці заходи спрямовані на створення умов, в яких кожен учасник освітнього процесу може розкрити свій потенціал та отримати якісну освіту, незалежно від своїх особливостей чи потреб.

На запитання про створення в закладах фахової передвищої та вищої освіти безбар'єрного середовища для всіх учасників освітнього процесу, що включає наявність доступної, пристосованої архітектури, розумного пристосування та універсального дизайну, забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень тощо, більшість респондентів усіх категорій відповіли позитивно.

Однак, 9,7 % здобувачів та 8,1 % викладачів закладів вищої освіти, а також 7,1 % здобувачів та 15,6 % викладачів закладів фахової передвищої освіти стверджують, що безбар'єрне середовище в їхньому закладі освіти відсутнє:

ЧИ СТВОРЕНЕ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ БЕЗБАР'ЄРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ВСІХ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ?

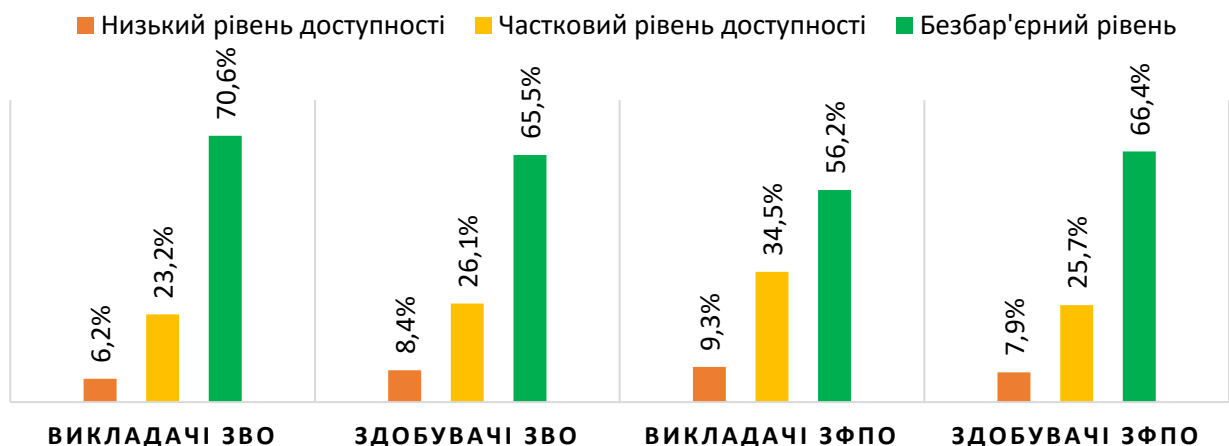

Разом із тим, для помітної частки опитаних здобувачів та викладачів визначитись з відповіддю на це питання виявилось важко, що може вказувати на розбіжності у сприйнятті самого поняття безбар'єрного середовища або на наявність реальних проблем, які потребують вирішення.

Так, одним із ключових та об'єктивно складних для реалізації етапів побудови безбар'єрного середовища, зокрема в закладах освіти, є забезпечення належного **рівня доступності будівель та споруд**, зокрема для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

За результатами нинішнього опитування, більшість викладачів і здобувачів вважають, що рівень доступності будівель в їхніх закладах освіти є або **частковим** (у закладах, які мають обмежені можливості, але здійснюють певні заходи для полегшення доступу, наприклад, встановлення поручнів, підйомних платформ або інших адаптацій), або **безбар'єрним** (будівлі та приміщення, які повністю відповідають всім нормам та стандартам щодо доступності, мають підйомні платформи, пандуси, широкі двері, адаптовані санвузли та інші заходи для полегшення доступу):

ЯКИМ Є РІВЕНЬ ДОСТУПНОСТІ БУДІВЕЛЬ ВАШОГО ЗАКЛАДУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ІНШИХ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ?

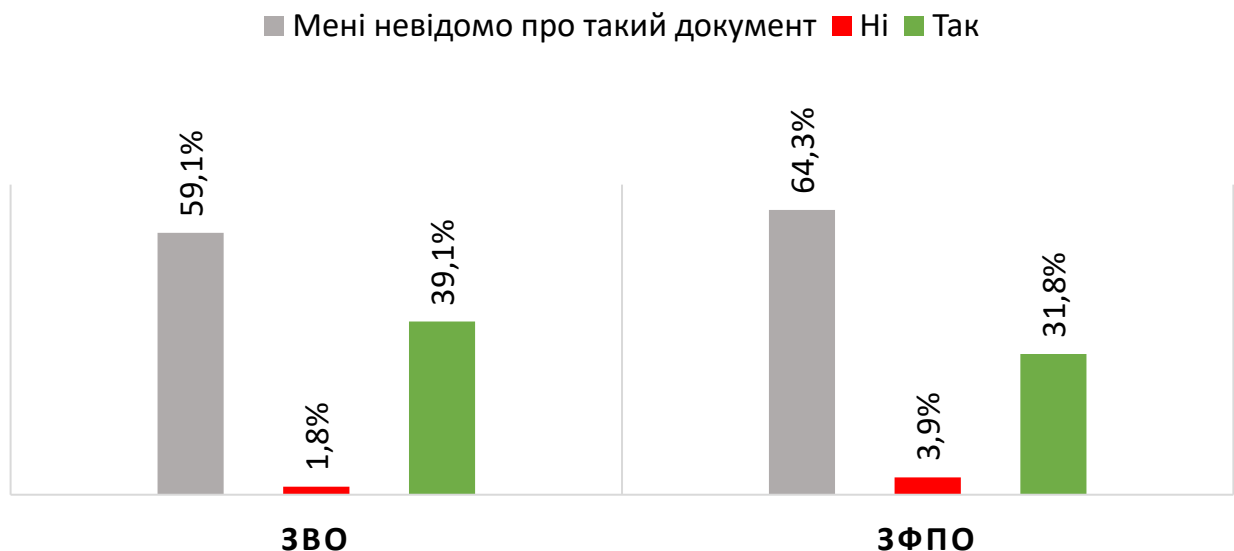
Проте є певний відсоток респондентів усіх категорій (від 6,2 % до 9,3 %), які вбачають, що рівень доступності будівель їхніх закладів для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення є **низьким**, що вказує на наявність проблем, що потребують уваги та вирішення (наприклад, відсутність пандусів, вузькі двері, відсутність підйомних платформ тощо). Така ситуація, серед іншого, зумовлена **викликами та загрозами, що виникли в умовах воєнного стану**: повне або часткове руйнування матеріально-технічної бази, нестабільна безпекова ситуація, брак людських та матеріальних ресурсів тощо.

На визначення цих та інших ключових проблем (і не лише в контексті освітньої безбар'єрності) та формування рішень для їх розв'язання/ мінімізації спрямована [Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року](#), планом заходів на 2023-2024 роки з реалізації якої визначено конкретні показники результативності.

Вирішення ж окреслених проблем на рівні закладу освіти, безперечно, потребує застосування **внутрішньої стратегії безбар'єрності**, яка базуватиметься на потенціалі самого закладу освіти та орієнтуватиметься на загальнодержавні програми, ефективні практики та стандарти. Наявність такого документа допоможе у виборі інклюзивних стандартів та заходів, необхідних для створення середовища, доступного для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їхніх фізичних чи інших обмежень.

Під час опитування ми намагались з'ясувати, чи наявні у закладах фахової передвищої та вищої освіти такі локальні документи, як Стратегія безбар'єрності або інші нормативні акти, що регулюють внутрішню політику закладу освіти щодо доступності, та отримали такі результати:

**ЧИ НАЯВНА У ВАШОМУ ЗАКЛАДІ СТРАТЕГІЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ АБО
ІНШІ ДОКУМЕНТИ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ВНУТРІШНЮ ПОЛІТИКУ
ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЩОДО ДОСТУПНОСТІ?**

Отже, з огляду на отримані результати, досить невтішною є ситуація щодо **спрямування внутрішньої політики закладів на створення безбар'єрного середовища**: більшість опитаних здобувачів та викладачів закладів фахової передвищої освіти (64,3%), так само як і більшість представників закладів вищої освіти (59,1%) не впевнені або їм не відомо про наявність у закладі будь-яких документів, що регулюють внутрішню політику з питань доступності.

Разом із тим, варто зазначити, що наша держава в питаннях безбар'єрності має досить широкий правовий контекст, що охоплює усі сфери суспільного життя. Зокрема, діють нормативно-правові акти, якими передбачено процедури та механізми забезпечення рівних можливостей та доступу до освіти для людей з індивідуальними освітніми потребами. І це, на нашу думку, може бути причиною ситуації, коли лише окремі заклади фахової передвищої та вищої освіти (їх, на думку респондентів, трохи більше третини) розробляють власні стратегії безбар'єрності, відповідно до конкретних вимог та контексту.

Ще однією важливою складовою внутрішньої політики закладів освіти щодо створення інклюзивного та доступного середовища є проведення **регулярних заходів щодо врахування потреб учасників освітнього процесу з числа осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення**, серед них:

регулярне проведення опитувань серед студентів, викладачів та інших працівників для визначення їхніх потреб та проблем у сфері доступності та інклюзії;

організація нарад та зустрічей, де представники осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення можуть ділитися своїми думками, висловлювати пропозиції та вносити рекомендації;

формування робочих груп, діяльність яких спрямована на розгляд питань доступності та інклюзії, а також співпрацю з різними зацікавленими сторонами для здійснення конкретних ініціатив;

організація інформаційних сесій, спрямованих на поширення знань про принципи доступності та інклюзії;

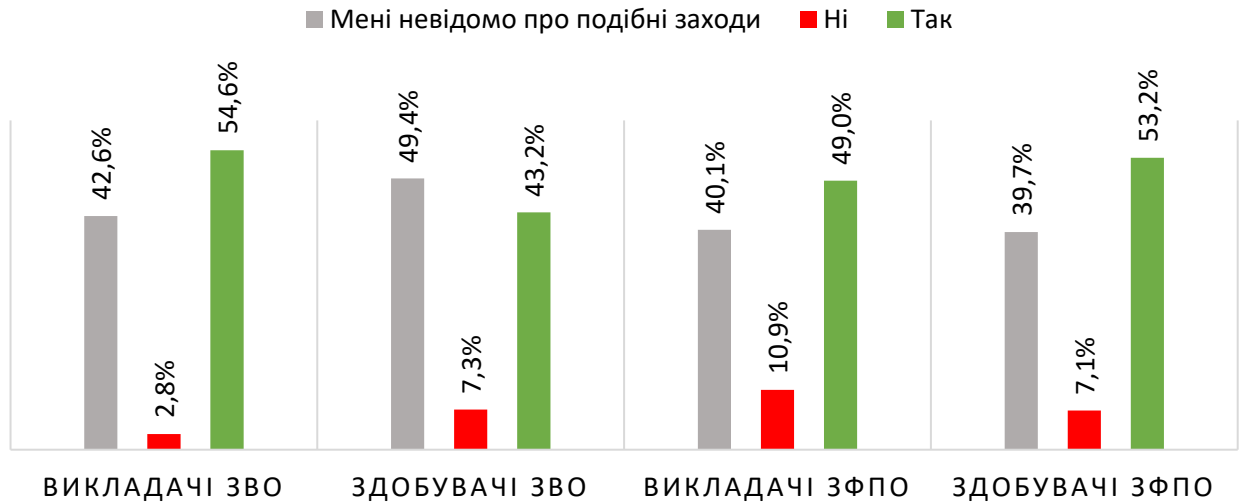
забезпечення належних послуг психолого-педагогічної підтримки для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

заохочення культури взаєморозуміння та емпатії, яка сприяє створенню сприятливого середовища для всіх учасників освітнього процесу.

Такі заходи сприяють створенню відкритого та інклюзивного середовища, де всі учасники освітнього процесу мають рівні можливості для отримання якісної освіти.

З огляду на отримані результати, значна частина респондентів (фактично кожен другий з опитаних) підтверджує проведення у закладах освіти заходів (опитувань, обговорень, зустрічей тощо), спрямованих на врахування потреб учасників освітнього процесу з числа осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення. Разом із тим, є помітна частка тих, кому невідомо про проведення таких заходів, що вкотре може вказувати на досить слабку внутрішню комунікацію та низький рівень залученості здобувачів освіти до громадського життя закладу:

**ЧИ ВІДБУВАЮТЬСЯ У ВАШОМУ ЗАКЛАДІ ЗАХОДИ ЩОДО
ВРАХУВАННЯ ПОТРЕБ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ЧИСЛА
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ?**

Отримані результати вказують на те, що більшість закладів фахової передвищої та вищої освіти спрямовують свою діяльність на створення у власних стінах відкритого, інклюзивного та доступного середовища. Однак, не можна ігнорувати той факт, що є певна частина учасників освітнього процесу, які не мають інформації про відповідні заходи або вважають, що їх недостатньо. Це може свідчити про потребу в перегляді та актуалізації внутрішньої політики, зокрема інформаційної, а також у поширенні ініціатив щодо забезпечення доступності та безбар'єрності у всіх аспектах освітнього процесу.

Отже, загальні результати свідчать про **фрагментарність політики закладів фахової передвищої та вищої освіти щодо створення безбар'єрного середовища** та необхідність подальших зусиль для повноцінного дотримання принципів безбар'єрності та забезпечення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

З огляду на виникнення нових викликів для системи освіти України у воєнний період, збереження актуальності питань якісного забезпечення освітнього процесу, а також необхідність пошуку спільних шляхів для подолання наявних загроз, Службою протягом 2023 року забезпечувалось вивчення питання **адаптації освітнього процесу до запитів та потреб в умовах війни**.

За результатами проведених у I-IV кварталах 2023 року онлайн-анкетувань з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в умовах воєнного стану Служба дійшла висновку, що **заклади фахової передвищої та вищої освіти продовжують забезпечувати повноцінний освітній процес протягом усього періоду дії в країні правового режиму воєнного стану**, враховуючи раніше надані рекомендації, а також доступні можливості та ресурси.

Основним інструментом цього та усіх попередніх моніторингів є визначення індексу задоволеності учасників освітнього процесу організацією навчання, який у 2024 році внесений до індикаторів досягнення Цілей сталого розвитку в Україні. В основу цього інструмента закладено підхід ACSI, або американський індекс задоволеності споживачів, що показує рейтинг, який ґрунтується на аналізі бажань і очікувань споживача, як він сприймає ціну і якість (у нашому випадку – якість освітніх послуг).

Так, показники рівня (індексу) задоволеності учасників опитування освітнім процесом в умовах продовження воєнного стану, незалежно від обраного закладом освіти формату, майже у всіх категорій опитаних є стабільно позитивними протягом 2023 року, що свідчить про сприйняття організації освітнього процесу в цілому та його відповідність очікуванням. Також виявлена тенденція підтверджує стабільність та злагодженість роботи колективів закладів освіти в умовах воєнного стану:

Статус учасника опитування	Індекс/ рівень задоволеності респондентів (за загальними результатами опитування)			
	на початку II півріччя 2022/2023 н. р. (I квартал)	наприкінці II півріччя 2022/2023 н. р. (II квартал)	на початку I півріччя 2023/2024 н. р. (III квартал)	наприкінці I півріччя 2023/2024 н. р. (IV квартал)
Здобувач ЗФПО	74/ середній	76/ вищий за середній	73/ середній	78/ вищий за середній
Педагогічний працівник ЗФПО	81/ високий	78/ вищий за середній	83/ високий	78/ вищий за середній
Здобувач ЗВО	70/ середній	75/ вищий за середній	75/ вищий за середній	77/ вищий за середній
Науково- педагогічний працівник ЗВО	80/ високий	79/ вищий за середній	78/ вищий за середній	79/ вищий за середній

Загальні результати обчислення індексу задоволеності споживачів освітніх послуг у IV кварталі 2023 року вказують на те, що потреби учасників освітнього процесу, зважаючи на поточну ситуацію в окремих регіонах та індивідуальні можливості закладів, стабільно забезпечуються на належному рівні.

Проте, як і раніше, подекуди залишаються невирішені питання, пов'язані з особливостями організації навчання в умовах воєнного стану:

комунікація між учасниками освітнього процесу, забезпечення участі здобувачів в освітньому процесі (з урахуванням місця перебування);

низький рівень залученості здобувачів освіти до громадського життя закладу, підтримки ініціатив та прийняття рішень;

перспектива повернення студентів та педагогів до закладів;

забезпечення відповідного рівня захисту учасників освітнього процесу.

Результати проведених опитувань також свідчать про значний спад застосування дистанційного формату навчання в усіх закладах вищої та фахової передвищої освіти (майже учетверо) від початку повномасштабного вторгнення.

Разом із тим, наголошуємо, **що в умовах продовження воєнного стану слабкі сторони та загрози, що пов'язані з якістю надання освітніх послуг, можуть посилюватись**, тому вважаємо за доцільне нагадати закладам фахової передвищої та вищої освіти про рекомендації Служби:

1) за умов сприятливої безпекової ситуації розглянути можливість застосування формату очного навчання, з урахуванням індивідуальних потреб, рівня задоволеності організацією освітнього процесу та бажання здобувачів і науково-педагогічних працівників працювати в очному форматі;

2) у разі несприятливої ситуації щодо безпеки організації освітнього процесу у воєнний час, розширити використання технічних підходів (зокрема онлайн-платформ), які дозволяють застосовувати асинхронний режим, для підвищення рівня залученості студентів у навчальний процес;

3) продовжити застосування індивідуалізованого підходу до надання освітніх послуг здобувачам освіти, що перебувають на особливо небезпечних територіях, відповідно до їхніх потреб, готовності та можливості продовжувати навчання під час війни;

4) вжити заходів щодо забезпечення безперешкодного доступу здобувачів освіти до інформаційно-методичних матеріалів, необхідних для здійснення освітнього процесу;

5) сприяти покращенню стану оприлюднення інформації на офіційних веб-ресурсах та сторінках в соціальних мережах закладів та їхніх структурних підрозділів, забезпечити оперативне інформування здобувачів освіти про актуальні посилання на такі електронні ресурси та контакти відповідальних осіб;

6) забезпечити інформування учасників освітнього процесу щодо заходів із забезпечення захисту, їхньої евакуації в умовах воєнних дій, а також надання інструкцій (систематичне проведення інструктажів) щодо дій під час оголошення повітряної тривоги;

7) з урахуванням наявних можливостей та ресурсів, приділяти особливу увагу технічному забезпеченню споруд цивільного захисту для укриття учасників освітнього процесу, можливості доступу до Інтернету (Wi-Fi);

8) забезпечити інформування усіх учасників освітнього процесу, незалежно від обраного формату навчання, про наявність, стан та технічне забезпечення приміщень або будівель, що можуть бути використані для укриття;

9) забезпечити (опціонально) надання психологічної допомоги учасникам освітнього процесу, а також розробити механізми їхньої реінтеграції.

Матеріали за результатами моніторингового дослідження з актуальних питань організації освітнього процесу та якості освіти в закладах фахової передвищої та вищої освіти України в умовах воєнного стану було представлено 14 грудня 2023 року на [розширеному засіданні колегії та громадської ради при Державній службі якості освіти України](#).

За результатами обговорення, зважаючи на загальні результати опитувань та виявлені позитивні тенденції, Службою у 2024 році буде забезпечено продовження практики моніторингових досліджень та вироблення конструктивних шляхів подолання цих загроз та вирішення проблем, які стали спільними для освітньої системи.